

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาถึงสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะ ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ซึ่งจะต้องศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้รวบรวมไว้ตามลำดับดังนี้

- 1. การสอนวิชาศิลปะ ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 2. หลักการเรียนการสอนศิลปศึกษา
- 3. หลักสูตร
- 4. เนื้อหาวิชา
- 5. วิธีสอน
- 6. สื่อการสอน
- 7. การวัดและการประเมินผล

1. การสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้นสามารถจัดการเรียนการสอนได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1. เป็นวิชาเลือกเสรี 2. จัดเป็นวิชาบังคับเลือกแทนวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้เลือกเรียน 6 หน่วยการเรียน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงในส่วนที่เป็นวิชาเลือกเสรี

วิชาเลือกเสรีนั้นจะมีความแตกต่างจากวิชาบังคับแทนในแง่ที่ว่า วิชาบังคับแทนจัดให้เพื่อปูความรู้พื้นฐาน มุ่งเน้นความรู้ ความเข้าใจและความชื่นชม ซึ่งสนองกับความสามารถของนักเรียนโดยทั่วไป ส่วนวิชาเลือกเสรีนั้น จะเป็นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ หรือความถนัด และความต้องการของแต่ละคน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน และเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2535) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความถนัดทางศิลปะเป็นพิเศษ และมีความสนใจจะฝึกทักษะ

ทางศิลปะในแขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง ก็จะสามารถเลือกเรียนในวิชาเลือกเสรีในกลุ่มรายวิชาศิลปะได้ ดังมีโครงสร้างหลักสูตรแสดงประกอบดังนี้

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาต่อไปนี้
 - 1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
พื้นฐานวิชาชีพ	6 หน่วยการเรียนรู้
2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย
ภาษาต่างประเทศ
 - 2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
 - 2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ

พลานามัย
ศิลปะ
 - 2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์
คณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาอาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

ซึ่งวิชาศิลปะในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 นี้ ได้กำหนดจุดประสงค์ของรายวิชาศิลปะไว้ 4 ข้อคือ

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะ
2. เพื่อให้มีลักษณะในการแสดงออกอย่างเสรี โดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อ
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล มีนิสัยที่ดีในการทำงาน
4. เพื่อนำความรู้และความถนัดทางศิลปะ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

โดยมีการจัดรายวิชาไว้ 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ทักษะศิลป์ มี 40 รายวิชา คือ ศ 011 - ศ 0140

กลุ่มที่ 2 ดนตรี - นาฏศิลป์ มี 30 รายวิชา คือ ศ 021 - ศ 0230

กลุ่มที่ 3 ศิลปะการละคร มี 12 รายวิชา คือ ศ 031 - ศ 0312

1.1 การจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533

เพื่อให้การจัดวิชาเลือกเสรีบรรลุตามความมุ่งหมาย ควรดำเนินการดังนี้

1. การศึกษา การสังเกต สืบถามความต้องการ ความกล้า ความสามารถพิเศษของนัก

เรียนแต่ละคน

2. การจัดกลุ่มให้นักเรียนตามความต้องการ ความสามารถพิเศษ
3. การเลือกหลักสูตรรายวิชาที่มีอยู่แล้ว การจัดทำหลักสูตรใหม่ การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถของนักเรียนด้วยบริการแนะแนว ส่งเสริมให้นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาการตามความต้องการและความถนัด ความสามารถในรายวิชาเลือกเสรี ตามโครงสร้างของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533
4. การใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะวิทยากร และสถานที่ประกอบการภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน
5. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ฝึกทักษะ พัฒนาทักษะให้สูงขึ้นจนถึงขีดความสามารถสูงสุด (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

1.2 การเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี

วิชาเลือกเสรี จัดเป็นรายวิชาที่กระจายอยู่ตามกลุ่มวิชาทั้ง 5 กลุ่มวิชา กลุ่มวิชาใดจะเปิดสอนรายวิชาใดนั้น ตามหลักการแล้วต้องขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นสำคัญ ถ้าผู้เรียนมีความต้องการเรียนแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล โรงเรียนก็ควรเปิดรายวิชาให้ได้อย่างทั่วถึง จึงเห็นได้ว่าการจัดวิชาเลือกเสรี เป็นสิ่งที่ยุ่งยากต้องอาศัยการเตรียมการอย่างดี เพื่อให้การจัดเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุตามวัตถุประสงค์ การเตรียมการจึงควรมีขั้นตอนดังนี้

1.2.1 นโยบายการจัดวิชาเลือกเสรี

การจัดวิชาเลือกเสรีนั้น ผู้บริหารควรถือนโยบายในการจัดว่า จัดอย่างไรให้สนองความต้องการของผู้เรียน, ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และปัจจัยที่โรงเรียนมีอยู่ ดังเช่น พะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวว่า การที่กำหนดให้มีวิชาเลือกเสรีก็เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นตนเองมากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและสนองความต้องการของนักเรียน และผู้ปกครอง และส่งเสริมความถนัด ความสามารถจนถึงระดับสูงสุดตามศักยภาพที่นักเรียนแต่ละคนมีอยู่ ทั้งนี้โดยการส่งเสริมให้โรงเรียนและท้องถิ่น (กลุ่ม

โรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) สามารถสร้างหลักสูตร ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรได้ด้วยตนเอง

1.2.2 การวางแผนการจัดวิชาเลือกเสรี

การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการใดๆ ก็ตาม ถ้ามีการวางแผนที่ดีแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่างานนั้นบรรลุผลไปแล้วครึ่งหนึ่ง เพราะการวางแผนก็ต้องศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังที่ อุกฤษ บุญประเสริฐ (2532) ได้กล่าวถึงการวางแผนว่า การวางแผนเป็นความพยายามขององค์การและหน่วยงานในการกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ จัดทำเพื่อให้ตอบสนองต่อภารกิจ ตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการให้ได้ผลดีที่สุด ด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สุด มีประสิทธิภาพสูงภายใต้ความจำกัดของทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยมุ่งหมายความสำเร็จ และการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสิ่งที่กำหนดไว้ว่าจะปฏิบัติจัดทำขึ้น ได้ผ่านการไตร่ตรอง ได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงความเป็นมาในอดีต พิจารณาถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา ศักยภาพ และแนวโน้มด้านต่างๆ ในอนาคต ตลอดจนความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ในการจัดวิชาเลือกเสรี ควร มีข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประกอบในการวางแผน ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เช่น จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการ, รายได้ของผู้ปกครอง, การคมนาคม, ความถนัด, ความสนใจ, ความสามารถ และความต้องการของนักเรียน
2. ข้อมูลเกี่ยวกับครู เช่น จำนวนวุฒิ วิชาเอก วิชาโท ความสามารถพิเศษ ประสบการณ์ ความต้องการ และปัญหาที่ครูอาจารย์กำลังประสบอยู่
3. ข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ งบประมาณ
4. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพสังคม ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพ แหล่งวิทยากร และความต้องการในระดับท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533)

1.2.3 การจัดกลุ่มการเรียน

วิชาเลือกเสรี เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ หรือความถนัด ความต้องการของแต่ละคน ซึ่งการจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม อาจมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง เพราะโรง

เรียนจะต้องเปิดวิชาเลือกเสรีอย่างหลากหลายและทั่วถึงให้นักเรียน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยโรงเรียนควรมีข้อคำนึงถึง ดังนี้

1. จัดรายวิชาเลือกให้นักเรียนได้เลือกวิชาต่างๆ อย่างเสรี โดยผ่านความเห็นชอบของผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษา และครูแนะแนว ทั้งนี้ให้นักเรียนได้เลือกวิชาสำรองไว้ด้วย
2. การกำหนดนักเรียนเข้ากลุ่ม หลังจากนักเรียนได้เลือกวิชาแล้ว ให้รวบรวมรายชื่อส่งฝ่ายวิชาการ เพื่อดำเนินการกำหนดครูผู้สอน กำหนดห้องเรียน และเวลาเรียน โรงเรียนอาจเลือกวิชาแก้ไขโดยจัดครูสอนเพิ่ม และแยกกลุ่มนักเรียน จัดสถานที่เพิ่ม หากยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โรงเรียนควรเรียกนักเรียนกลุ่มนั้นมาชี้แจง และพิจารณาเป็นรายบุคคล ตามความถนัด ความสนใจ และความพร้อม ก่อนพิจารณาให้ได้เรียนวิชาเลือกอื่นอันดีรับรองลงไป สำหรับจำนวนนักเรียนแต่ละกลุ่มนั้นให้คำนึงถึงความเหมาะสมและธรรมชาติของวิชาด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533)

1.2.4 การจัดเตรียมบุคลากร

การจัดเตรียมบุคลากร หมายถึง การเตรียมความพร้อมในด้านทรัพยากรบุคคล หมายถึง ครูผู้สอน, ผู้บริหาร, เจ้าหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพราะรายวิชาเลือกเสรีเป็นรายวิชาที่เปิดกว้าง บางรายวิชาอาจจำเป็นต้องใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียน ดังนั้น การจัดเตรียมบุคลากรในการจัดวิชาเลือกเสรี ผู้บริหารควรมีการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

1. การสำรวจ ความรู้ ความสามารถ ของครูผู้สอน
2. การสำรวจ ความรู้ ความสามารถ ของผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น
3. การเพิ่มพูน ความรู้ ความสามารถ ด้วยการส่งครูไปอบรม, ศึกษานิสิตศึกษาต่อ

หรือจัดหาเอกสารเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2533) ได้กล่าวถึงการเตรียมบุคลากรว่าควรพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าฝ่าย และหัวหน้างานศึกษาหลักสูตรหรือดำเนินการให้มีการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรที่กรมวิชาการจัดทำ อย่างน้อย 27

ราชการอย่างละเอียด เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดและตอบปัญหา ข้อข้องใจแก่ครู-อาจารย์นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน ได้อย่างแจ่มแจ้ง

2) แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้รับผิดชอบงานแนะแนว งานวัดผล ห้องสมุด เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษา นโยบายการจัดการศึกษา นับตั้งแต่แผนปฏิรูปการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระยะที่ 6 (พุทธศักราช 2530-2534) และแผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระยะที่ 7 (พุทธศักราช 2535-2539) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน นโยบายรัฐบาล นโยบายระดับกระทรวงระดับกรม ระดับกรม ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน และสิ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาลึกซึ้งไปใช้ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3) แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารเป็นประธาน คณะกรรมการวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นให้เป็นกรรมการ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเป็นกรรมการ และเลขานุการทำหน้าที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ความถนัดและความสนใจ และความสามารถของนักเรียน

4) จัดให้มีการสัมมนาครูอาจารย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร และจัดประชุมปฏิบัติการทำแผนการการสอนที่มุ่งเน้นการสอนทักษะกระบวนการและการทำงานเป็นกลุ่ม

5) สสำรวจวุฒิ ความรู้ ความสามารถพิเศษของครูอาจารย์ เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับกำหนดรายวิชาที่จะเปิดสอนโดยเฉพาะวิชาเลือกเสรีและกิจกรรม

6) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรฝึกอบรมดูงาน ศึกษาต่อ โดยเฉพาะในด้านวิชาอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้สามารถเปิดสอนวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกวิชาเลือกเสรี ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

7) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูอาจารย์ทุกคนเข้าใจงานแนะแนว ตระหนักว่างานแนะแนวเป็นหน้าที่ครูอาจารย์ทุกคนต้องรับผิดชอบให้คำปรึกษาหารือแก่นักเรียน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ของนักเรียน รวมทั้งมีหน้าที่ให้คำแนะนำนักเรียนในการพิจารณาเลือกกลุ่มวิชาหรือรายวิชาตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจและความต้องการของผู้ปกครอง

8) ดำเนินการใดๆ ให้ครู อาจารย์มีโอกาสร่วมกันวางแผน ปฏิบัติงาน และประเมินผลเกี่ยวกับ วิธีสอน การจัดทำ จัดหา และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

1.2.5 การจัดเตรียมหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร

หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร จัดเป็นเอกสารที่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร นับแต่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการ การจัดทำแผนการสอน โครงการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตร และการเรียนการสอนวิชาเลือกเสรี ซึ่ง สัจด์ อุตรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึง เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ คือ เอกสารหลักสูตรเป็นเอกสารที่เป็นกล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง คือ หลักสูตรแม่บท จะกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้นๆ สำหรับ เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ผลตามความมุ่งหมาย ตัวอย่างของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่างๆ คู่มือประเมินผลการเรียน

เนื่องจากการจัดวิชาเลือกเสรีนั้น โรงเรียนจะต้องจัดให้ครบทั้ง 3 กลุ่มวิชา (ถ้า นักเรียนมีความสนใจและต้องการที่จะเรียน) เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรจึงต้องเตรียมให้พร้อมไว้ทั้ง 5 กลุ่มวิชาด้วย ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้กำหนดไว้ว่า "เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้หลักสูตร โรงเรียนควรจัดทำเอกสารหลักสูตรให้ครบถ้วนเพียงพอ และมีระบบบริการที่ดี เอกสารหลักสูตรที่สำคัญมี 27 รายการ คือ

- 1) หลักการของหลักสูตรฉบับปรับปรุง
- 2) เอกสารแนะนำหลักสูตร
- 3) คู่มือการสอน
- 4) แนวการทำแผนการสอน
- 5) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง 2533
- 6) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
- 7) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง 2533

- 8) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 9) หลักสูตรวิชาชีพ
- 10) คู่มือหลักสูตรวิชาอาชีพ
- 11) คู่มือการประเมินผลมัธยมศึกษาตอนต้น
- 12) คู่มือการประเมินผลมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 13) คู่มือการจัดกิจกรรม ระดับมัธยมศึกษา
- 14) คู่มือแนะแนวการศึกษา
- 15) คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี มัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- 16) คู่มือการจัดกิจกรรมยุวกาชาด มัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- 17) คู่มือการจัดกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ มัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- 18) แนวการสอนภาษาไทย มัธยมศึกษาตอนต้น
- 19) แนวการสอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
- 20) แนวการสอนสุขศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
- 21) แนวการสอนศิลปศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
- 22) แนวการสอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย
- 23) แนวการสอนศิลปศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย
- 24) แนวการสอนสุขศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย
- 25) แนวการใช้สื่อการเรียนมัธยมศึกษา
- 26) กำหนดหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 27) กำหนดหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.2.6 การจัดเตรียมสื่อการสอน

สื่อการสอน ในที่นี้จะรวมถึง วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การจัดวิชาเลือกเสรีได้ผลดี โรงเรียนจึงควรจัดซื้อ จัดหา หรือจัดทำไว้ให้พร้อม และเป็นไปตามความต้องการของครูและนักเรียน ซึ่งควรดำเนินการ ดังนี้

- 6.1 สํารวจความต้องการของครู และนักเรียน
 - 6.2 สํารวจวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว
 - 6.3 จัดซื้อ จัดหา หรือจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่สอดคล้องกับความต้องการของครู นักเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของแต่ละรายวิชารวมทั้งจัดระบบบริการที่ดีเหมาะสม รวดเร็วเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ
 - 6.4 จัดเก็บสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเป็นระบบ สามารถหยิบใช้ได้สะดวก
 - 6.5 ซ่อมแซม สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี
- อยู่เสมอ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533)

1.2.7 การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอน

การเตรียมสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษา ไม่จำเพาะวิชาเลือกเสรีเท่านั้น วิชาสามัญ หรือวิชาอาชีพอื่นๆ ก็จำเป็นต้องใช้สถานที่ในการเรียนการสอน แต่วิชาเลือกเสรีเป็นวิชาที่โรงเรียนจะเปิดสอนอย่างหลากหลาย สถานที่ที่เป็นห้องเรียนอาจไม่เพียงพอ ซึ่งโรงเรียนอาจพิจารณาใช้สถานที่อื่นภายในโรงเรียนที่สามารถควบคุมดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เป็นที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนก็ได้

นอกจากนี้ในหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 เป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างที่จะให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การจัดวิชาเลือกเสรีอาจต้องจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งอาจต้องใช้สถานที่ภายนอกโรงเรียน เช่น วัด หรือ ศูนย์เยาวชน หรือใช้บุคลากรภายนอกโรงเรียน เป็นที่ให้ความรู้ ทั้งนี้โรงเรียนควรจะจัดการและประสานงานให้ทุกอย่างเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. หลักการเรียนการสอนศิลปศึกษา

ไอซ์เนอร์ (Eisner, 1973 : 7-16) การสอนศิลปะจะต้องไม่คำนึงถึงผลสำเร็จมากกว่ากระบวนการทำงาน เพราะกระบวนการทำงานจะนำไปสู่พัฒนาการด้านทัศนคติ ได้แก่ ความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ รสนิยมที่ดี อันเป็นเป้าหมายของศิลปศึกษา ถึงกระบวนการทำงานและผล

สำเร็จรูปเป็นสิ่งที่ครูต้องพิจารณาควบคู่กันไป

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) มีความเห็นต่อการสอนศิลปะเด็กของครูศิลปศึกษาดังนี้

1. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของความชำนาญ หรือผลสำเร็จของงานที่จะเน้นการฝึกฝนฝีมือของเด็ก ซึ่งการสอนตามแนวทางนี้จะต้องคำนึงถึงวัยของเด็กให้มาก ไม่ควรนำไปใช้กับเด็กๆ เนื่องจากวัยและวุฒิภาวะของเด็กยังไม่พร้อม

2. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางการเรียนรู้ ก็จะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และวัยของเด็ก

3. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของการรับรู้ทางความงาม มองศิลปะเป็นวิชาสามัญ เช่นเดียวกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มุ่งให้เด็กรับรู้คุณค่าทางศิลปะ

ศิลปศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเข้าใจ ช่วยให้ความซาบซึ้งเข้าใจตนเองและสังคม เพราะศิลปศึกษาช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุก ๆ ด้าน และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จิตนาการ และคิดค้นขึ้นใหม่ โดยมุ่งหวังให้เด็กรู้จักคิด เป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกวิถีชีวิตของตนในอนาคตได้ ดังนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้าน การแสดงออก การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และตัดแปลง อันจะเป็นหนทางไปสู่การพัฒนาต่อไป และหากในสังคมใดมีประชาชนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง สังคมนั้นย่อมมีโอกาสพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว (ศิลปชัย ชื่นประเสริฐ, 2524)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2530) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษา ดังต่อไปนี้

1. เราต้องแยกให้ได้ว่าศิลปะของเด็กต่างกับศิลปะของศิลปิน แต่ถ้าไม่สามารถแยกได้ ความสับสนทางความคิด ความเชื่อหรือการปฏิบัติจะเกิดขึ้นอย่างมาก

2. ในปัจจุบันการประกวดแข่งขันเป็นการเติบโตอย่างมาก อย่างไรก็ตามการประกวดหรือการแข่งขันเป็นส่วนประกอบของการเรียนทางศิลปศึกษา ดังนั้น ประเด็นหลักจึงไม่ใช่การแข่งขัน

3. ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาก็ไม่ได้เน้นวิชาชีพที่ผลิตเด็กออกไปเป็นศิลปิน แต่เราจะไม่ปฏิเสธการเป็นศิลปินของเด็กในอนาคต เราต้องมองวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชากระตุ้นให้เด็กรู้คุณค่าหลายๆด้านในตัวเขา

4. การสอนศิลปศึกษาที่เน้นด้านความรู้ และทัศนคติที่เป็นความรู้พื้นฐานทั่วไป การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมและมัธยม เรื่องของทัศนคติที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ หลังจากนั้นอาจจะเน้นทักษะ หรือในแง่ของความรู้ก็จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง สาเหตุที่ทัศนคติมาก่อนเพราะถ้ามองย้อนหลังไปอีกจะพบว่า สังคมไทยเราไม่จำเป็นที่จะต้องให้ทุกคนปฏิบัติงานศิลปะทั้งหมด แต่ทำอย่างไรที่จะให้เด็กเหล่านี้ หรือประชาชนในอนาคตนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะในฐานะผู้บริโภคที่ดีเป็นประการสำคัญ

5. เมื่อพูดถึงกิจกรรมศิลปศึกษาในระดับประถมและมัธยม เราต้องทำความเข้าใจร่วมกันว่า กิจกรรมศิลปศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรมในเชิงปฏิบัติเพียงอย่างเดียว เพราะความจริงแล้ว ถ้าเรามองในแง่ของการพัฒนาประสาทสัมผัสในตัวเด็กในแง่ความรู้ต่างๆ ก็น่าจะกินความกว้างกว่านั้น นอกจากการปฏิบัติด้วยมือ การดูด้วยสายตา หรือโสตประสาทอื่นๆ น่าจะนำมารวมในวิชาศิลปศึกษา เช่น เอาผลงานดีๆ มาให้เด็กดูแล้วคุยกัน ถือว่าเป็นกิจกรรมศิลปะได้หรือไม่

6. ถ้าพูดถึงศิลปศึกษาหรือกิจกรรมศิลปะเด็ก เราควรยอมรับว่าเด็กทุกคนในห้องเรียนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์เท่าเทียมกัน ความเชื่อนี้ปฏิเสธความคิดเดิมในแง่ที่ว่านักเรียนห้องหนึ่งมีผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ หรือมีความสามารถในเชิงศิลปะแต่เพียงจำนวนน้อย ถ้าเราเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ เราก็สามารถสอนเด็กทั้งห้องให้มีศักยภาพทางศิลปะอย่างทั่วหน้า ไม่ใช่เลือกเฉพาะเด็กจำนวนไม่กี่คนเท่านั้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปศึกษาว่า

1. เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน เป้าหมายของการพัฒนาศิลปะนิสัยผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนทางศิลปะ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์คือ การมีความรู้คู่กับความดี ความงามมากกว่ามีความสามารถขาดคุณธรรม ดังที่ ริด (Read, 1978) กล่าวว่า การอบรมบ่มนิสัยทางศิลปะเป็นการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิดใครที่ไม่ได้รับการอบรมทางด้านนี้จะเป็นคนมือเปล่า การรับรู้จะไร้สมรรถภาพ ไม่มีน้ำใจสร้างสรรค์สัญชาตญาณเดิมก็จะครอบงำ มุ่งแต่ทำงานเรื่อยไปอย่างไม่มีจุดหมาย ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศิลปะนิสัยจึงเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้สมดุลทั้งความรู้และความดีงาม

2. เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ วัตถุประสงค์การสอนศิลปะเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ให้มีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า เป็นศิลปะที่สื่อความคิดความรู้สึกสัมผัสได้ด้วยตา เกิดความชื่นชม เสริมสร้างอารมณ์ ความพอใจในงานศิลปะนั้นได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปิติต่องานศิลปะ

3. การฝึกฝนทางศิลปะ วัตถุประสงค์การสอนศิลปะ เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนให้แสวงหา ประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ทักษะ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ใช้ วัสดุเพื่อการสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่างๆ สร้างสรรค์และแสดงออก ในทางศิลปะการฝึกฝนทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ

4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เนื่องจาก ธรรมชาติของมนุษย์มีความโน้มเอียงไปในเรื่องความรักสวยรักงาม ต้องการแสดงออกถึงการ สร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนการสอน ที่น่าสนใจ การสร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างคุณลักษณะค่านิยมทางศิลปะ เพื่อตอบสนองความต้องการ เกี่ยวกับความรู้สึกด้านความงาม ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้มีโอกาสพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ วัตถุประสงค์ ของการสอนศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ แสดงความสามารถ ความสนใจและแสวงหาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะที่ดี ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันรวมทั้งใช้เวลาว่างในทาง สร้างสรรค์

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีในแต่ละบุคคล การพัฒนาผู้เรียน ให้มีศิลปนิสัยได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรียะ สามารถติดต่อ สื่อสาร รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและมีจุดเป้าหมายที่สร้างสรรค์ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะเป็นสิ่ง ที่มีคุณค่า มีความหมายต่อผู้เรียน จากข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์มนุษย์ใช้รูปภาพเป็นสื่อในการบันทึก เหตุการณ์ ความเชื่อและความนึกคิดต่างๆ ไว้บนผนังถ้ำ รวมทั้งประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการคิด ประดิษฐ์ตัวอักษรได้ใช้สัญลักษณ์แทนความหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงว่าภาษาศิลปะเป็นภาษาที่เกิดขึ้น ก่อนภาษาใดๆ ในโลก ปัจจุบันนี้มีภาษาพูดภาษาเขียนใช้กันในประเทศต่างๆ แต่ภาษาก็มีข้อจำกัด ไม่สามารถอธิบายและทดแทนภาษาศิลปะได้ทั้งหมด ภาษาศิลปะที่ใช้ร่วมกันคือ สุนทรียภาพ หมายถึง

ความสวยงามที่ซึ้งใจและกินใจมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนสามารถรับรู้สัมผัสความงามได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

ทีศนา แชมมณี (2526:111) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาควรวัดหลักการ หรือแนวทางในการสอนศิลปศึกษา เพื่อให้สนองตามจุดประสงค์ดังนี้

1. ครูควรศึกษาแผนล่วงหน้าทุก ๆ แผนเสียแต่ต้นปีการศึกษาเพื่อจะได้วางโครงการจัดลำดับแผนตามความเหมาะสม และจะได้จัดเตรียมสื่อการเรียนได้ทัน
2. ครูควรปรับแผนการสอนแต่ละแผนให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น หรือเหตุการณ์ที่ประสบอยู่ หรือจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลินและทำทาสความคิด และการแสดงออกของนักเรียนไม่ยึดทฤษฎีและกฎเกณฑ์มากเกินไป
3. ครูควรให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองมากที่สุด
4. ครูควรสร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเองกับนักเรียน แสดงความพอใจในตัวนักเรียนให้ทั่วถึงกัน พยายามให้นักเรียนทำงานอย่างอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน ให้นักเรียนใช้ความคิดของตนเอง ไม่บังคับให้นักเรียนวาดภาพ หรือทำงานตามครบททุกอย่าง และช่วยจัดสภาพห้องเรียนให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นบ้าง เพื่อส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
5. ครูพึงระลึกอยู่เสมอว่า การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมนี้ไม่ได้มุ่งให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่เป็นการมุ่งพื้นฐานให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี
6. ครูควรเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกงานให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยพยายามหลีกเลี่ยงการเสียเงินซื้อให้มากที่สุด
7. ควรให้โอกาสนักเรียนชี้แจงผลงานอภิปรายและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน ครูควรฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ฝึกการรับความจริง มีมารยาทในการแสดงออก ฝึกให้มีความสุจริตธรรมและรู้จักยอมรับผลงานของผู้อื่น
8. ครูควรฝึกให้นักเรียนทำความสะอาดสถานที่ทำงาน และเก็บเครื่องมือเครื่องใช้หลังจากเสร็จงานทุกครั้ง เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักรักษาสภาพแวดล้อมและรับผิดชอบในการทำงาน

9. ในการประเมินงานด้านศิลปะนั้น ครูควรดูด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นอันดับแรก ไม่ควรนำความสามารถของครูไปวัดกับความสามารถของนักเรียน ครูควรยอมรับผลงานที่นักเรียนทำออกมา และพึงระลึกอยู่เสมอว่า คะแนนที่ให้ไม่ใช่เครื่องตัดสินว่าถูกผิด คะแนนเป็นเพียงเครื่องมือในการเตือนหรือกระตุ้นให้นักเรียนมีกำลังใจในการทำงานและใช้ความคิด

10. ครูควรพยายามจัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ชื่นชมกับผลงานของตนเอง และเพื่อเป็นแนวคิดแก่ผู้อื่น นอกจากนั้นการแสดงผลงานทางศิลปะจากที่อื่น ๆ ก็จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นด้วย

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติรวมกัน มีลักษณะพิเศษที่จำเป็นต้องนำทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรักคิด และจินตนาการของตนเองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกรับรองทางสุนทรียภาพ จึงนับได้ว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม เด็กในระดับมัธยมศึกษา เป็นช่วงที่ผ่านเข้ามาสู่วัยรุ่น นอกจากจะสนใจกับการแสดงสภาพตามธรรมชาติของวัสดุและสิ่งแวดล้อมแล้ว เด็กยังต้องการสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล สนใจสิ่งที่มีความหมายและสนใจเหตุการณ์ต่างๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก ควรจะพิจารณาถึงวุฒิภาวะ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึกรักคิดและการแสดงออกของเด็กแต่ละวัย (วิรุฬห์ ตั้งเจริญ, 2526) ซึ่งกิจกรรมทางด้านศิลปศึกษานั้น ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้จำแนกกิจกรรมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมด้านการเรียนการสอน

เป็นกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความสามารถ สติปัญญา ทักษะและสร้างสรรค์ของนักเรียน เช่น การรายงาน การอภิปราย การบรรยายและการอภิปราย การซักถามและการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์และการวิจารณ์ศิลปะ ปาฐกถา หรือโต้วาที การแสดงผลงาน

2. กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และทักษะ เป็นการช่วยในการแสดงออกของเด็ก ได้แก่ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิด จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัดของแต่ละบุคคล ให้เด็กมีโอกาสเลือกกิจกรรมที่ตนชอบ จัดกิจกรรมที่สามารถเลือกวัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสมเอง การให้เด็กมีอิสระในการทำงานส่วนตัวและการทำงานกลุ่ม การทำให้เกิดความใกล้ชิด และเข้าใจเด็ก การให้ความยุติธรรมและเที่ยงตรง

3. กิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจและเสริมแรง การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาพูดหรือมาสาธิต การติชม และการให้รางวัล
- และได้เสนอข้อควรคำนึงในการสอนวิชาศิลปะดังนี้
1. การสร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก การแนะแนวทางไปสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ควรส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก
 2. การมีศรัทธาในงานของเด็ก ครูต้องเข้าใจว่าเด็กต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้ผลงานดีเด่นกว่าคนอื่น ครูต้องแสดงความสนใจกับเด็กจะช่วยให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น
 3. ต้องติดตามดูแลงานของเด็กอย่างใกล้ชิด
 4. การให้ความอิสระในการทำงาน จะทำให้เด็กมีความไม่มีความอดิच्छใจในการทำงาน ครูคอยดูแลอยู่ห่างๆ เด็กจะปลอดโปร่งใจและรู้สึกอิสระ
 5. การเสริมกำลังใจ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อเด็กมาก ควรออกปากชมเชยงาน และการทำงานของเด็ก การติควรเป็นในทำนองแนะนำ
 6. การจัดนิทรรศการผลงานของเด็ก ควรจัดอยู่เสมอเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากทำงานให้ดี อยากแสดงฝีมือ
 7. การใช้เวลาในการทำงานปฏิบัติ ไม่ควรเร่งรัด หรือให้เวลามากเกินไป
 8. การวางแผนงานของครูผู้สอน และการแก้ปัญหาให้แก่เด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของครู ครูต้องเห็นความสำคัญในการให้งานปฏิบัติแก่เด็กแต่ละครั้ง งานต้องเหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ หลักสูตรและการเลือกเนื้อหาเป็นอย่างไร
 9. การให้ความยุติธรรมแก่เด็ก การตรวจงานให้คะแนน การวัดผล การประเมินผลต้องถูกต้องและแม่นยำ ต้องใช้ทั้งวาทะศิลป์และจิตวิทยาพร้อมกันไปด้วกับความรุ้ในการวิจารณ์งาน
 10. การใช้สื่อการเรียนการสอน การเรียนศิลปะศึกษา วัสดุการเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ครูต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า วางแผนงาน และต้องมีความรุ้ในเรื่องแหล่งวัสดุ รวมทั้งแหล่งความรุ้ที่นักเรียนจะไปหาได้ไม่ยากนัก วัสดุการเรียนควรมีให้เลือกและทดแทนกันได้ (ชลอพงษ์สามารถ, 2526)

ไทเลอร์ (Tyler, 1971) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ว่า " ประสบการณ์การเรียนรู้ " หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเงื่อนไขภายนอกในสิ่งแวดล้อมที่พอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำของผู้เรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหากับการกระทำของผู้เรียน

หลักการทั่วไปในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ (Tyler)

1. เพื่อสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นักเรียนจะต้องมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการแสดงของพฤติกรรมที่จุดหมายได้วางแนวเอาไว้ แต่เนื่องจากความสมบูรณ์ของจุดหมายมิได้อยู่ที่ข้อความที่กำหนดพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีข้อความที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นความจริงที่ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกระทำกับเนื้อหาอื่นๆ ด้วย
2. ประสบการณ์เรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ว่า นักเรียนเกิดความพอใจจากการกระทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในจุดหมาย
3. ปฏิริยาตอบสนองที่พึงปรารถนาจากประสบการณ์จะต้องอยู่ภายในขอบเขตความเป็นไปได้ (Range of Possibility) ของผู้เรียน หมายความว่า ประสบการณ์นั้นๆ จะต้องเหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้น ความพร้อม และอื่นๆ
4. มีประสบการณ์เฉพาะอย่างอยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอันเดียวกัน
5. ประสบการณ์การเรียนรู้อันเดียวกันอาจจะสนองจุดหมายได้หลายจุด

3. ด้านหลักสูตร

เนื่องจากหลักสูตรคือ ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (กรมวิชาการ, 2522) ซึ่งหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดของการเรียนการสอนและมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับ เพื่อที่จะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งหลักสูตรไม่ว่ารูปแบบอย่างไร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์รายวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับแต่ละรายวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร (ทาบ่า Taba, 1962)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้กล่าวว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร จัดเป็นเอกสารที่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร นับตั้งแต่จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตร และการเรียนการสอน

หลักสูตรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการจัดการศึกษาระดับต่างๆ ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตร เป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ ความสามารถและมวลประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา แก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนในแต่ละระดับนั้น ผู้จัดการศึกษาจำเป็นต้องทราบถึงความคาดหวังของหลักสูตร ในภาพรวมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่างๆ แม้ว่าขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาจะแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นก็ตาม ความคาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องกัน

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการสร้างหลักสูตรขึ้นมา นั้น องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะเห็นลักษณะโครงสร้าง รูปแบบของหลักสูตร เป็นไปในลักษณะใดนักการศึกษาทางหลักสูตรได้ให้แนวความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950:1) กล่าวว่าในการทำหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ 4 ประการ คือ มีจุดประสงค์อย่างไร มีเนื้อหาสาระอย่างไรบ้าง จะจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร และจะทำการประเมินผลอย่างไร

ทาบ (Taba, 1962:422) มีความเห็นว่าส่วนประกอบของหลักสูตร ควรมี

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้
3. การประเมินผล

เบอแคมป์ (Beauchamp, 1975:107-109) เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตร 4 ประการคือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

ส่วนนักการศึกษาไทย สมิตร์ คุณากร (2518:18) ได้กำหนดองค์ประกอบหลักสูตรไว้ 5 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาและชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2531:7-8) กล่าวว่าหลักสูตรนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์การเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

6. การประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 8 ประการได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา สื่อการเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และการประเมินผล

ชัยสงค์ พรมาวงศ์ และคณะ (2528:206) กล่าวว่า

1. หลักสูตรไม่ว่าแบบใดก็ตาม ย่อมประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 อย่าง ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล องค์ประกอบแต่ละอย่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

2. จุดมุ่งหมาย หมายถึงความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา จุดมุ่งหมายมีหลายระดับนับตั้งแต่จุดมุ่งหมายรวมของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาและจุดมุ่งหมายรายวิชา

3. เนื้อหา หมายถึงสิ่งที่ป็นสาระที่จัดเป็นความรู้และประสบการณ์ของการเรียนรู้ที่หลักสูตรจัดให้แก่ผู้เรียน เนื้อหาของแต่ละวิชา จะประกอบไปด้วยสิ่งที่ป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริง สิ่งที่เป็นข้อมูลทั่วไป สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญ และระบบความคิดของวิชานั้นๆ

4. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะต้องจัดป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

5. การประเมินผล หมายถึงการตรวจสอบดูว่า ผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ เจตคติ และทักษะไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภายหลังจากที่ได้ผ่านประสบการณ์ที่หลักสูตรจัดให้แล้ว

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วจะเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคม

ตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง
หลักสูตรฉบับปรับปรุงจึงมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ

โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะ
นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
และพัฒนาสังคมโดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง ดังนั้นครูจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน
จากการสอนที่เน้นความรู้กับการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ครูจะต้องใช้เทคนิควิธีการ
สอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์อันจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดทักษะในกระบวนการ
การจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการ
ฝึกทักษะ กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเสนอรายงาน เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันในด้าน
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้
เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละท้องถิ่นได้รับประโยชน์
รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนอีกด้วย ทั้งนี้โดยหลักสูตรสนับสนุนและ
ส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ในประเด็นต่างๆ คือ เพิ่มเติมหรือปรับรายละเอียด
เนื้อหาวิชาต่างๆ กำหนดหรือจัดกิจกรรมเสริม ทำสื่อหรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน พัฒนา
กระบวนการสอนและสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมนอกเหนือจากการใช้รายวิชาที่ส่วนกลาง
กำหนดไว้

3. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ

โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาต่างๆ อย่างกว้างขวาง
และหลากหลายในวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี ตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของ
แต่ละคน เพื่อให้มีทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

ในหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กล่าวว่า

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2534)

ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนพัฒนาเชาวน์ปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมกันพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ๆ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

โดยได้กำหนดแนวทางดำเนินการเพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่างๆ
3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม

8. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน

9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างค่านิยมและพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

10. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ยังได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในระดับนี้ไว้ด้วยว่า จะต้องมุ่งปลูกฝัง ให้ผู้เรียนมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ
3. สามารถเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้บริการชุมชน เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางแก้หรือวิธีการใหม่ๆ ไว้ใช้ในการพัฒนาชุมชน
7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงในสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนการอนุรักษ์ และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

ถึงแม้ว่าหลักการ วัตถุประสงค์ เจตนารมณ์ ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จะมีความสมบูรณ์ มีความเหมาะสมดีเยี่ยมเพียงใด

แต่หากครูผู้สอนไม่นำไปใช้ หรือหากครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ในหลักสูตรแล้ว ก็ยากที่ความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น จะบรรลุผลได้ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตร ครูมีบทบาทที่สำคัญที่สุด หลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน หน้าที่ของครูผู้สอนได้แก่

1. จะต้องศึกษาหลักสูตรแบบเรียน วิสัฏฐ์ประกอบเพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม กับสภาพท้องถิ่น ตลอดจนจนปัญหาและความต้องการของเด็ก
2. ศึกษาวิธีสอนแบบต่างๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และสามารถเลือกไปใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา
3. จะต้องเป็นผู้ที่ใส่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ
4. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดหมาย
5. จัดทำและใช้วิสัฏฐ์อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและบทเรียน
6. มีส่วนร่วมในการเขียนคู่มือหลักสูตรและวิสัฏฐ์ประกอบรายวิชา
7. คัดเลือกครูที่มีความรู้ในเรื่องหลักสูตร มีความเข้าใจการเรียนรู้อันของเด็ก และมีทัศนคติที่ดีร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร (บุญมี เณรชอด, ม.ป.ป.)

สมิทร คุณากร (2533) ก็ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ต้องรวมถึงกิจกรรม

3 ประการคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หลักสูตรระดับชาติจะกำหนดความมุ่งหมายเนื้อหาวิชาที่สอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้อย่างกว้างๆ ครูยังไม่สามารถนำหลักสูตรไปสอนได้ ต้องตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรซึ่งจะออกมาในรูปของวิสัฏฐ์ประกอบหลักสูตรที่เรียกว่า ประมวลการสอน โครงการสอนหรือแผนการสอน เพื่อขยายความหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้น เมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริงอาจต้องทำบันทึกการสอน เพื่อให้เห็นแนวทางในการสอนชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆในโรงเรียน หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้ จำเป็นต้องมีปัจจัยต่างๆ หลายด้านมาเสริม โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ควรมีความรู้ความเข้าใจแตกฉานในหลักสูตรทุกวิชาและทุกระดับชั้น เพื่อประสานการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้กลมกลืนกันอย่างสมคูลย์ และเพื่ออำนวยความสะดวกและให้นักเรียนสามารถสอนและเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ต้องดูปัจจัยและสภาพต่างๆ ของโรงเรียนว่า เหมาะสมกับการ

นำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนจำนวนนักเรียน การกำหนดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่จะอำนวยความสะดวกการเรียนการสอน รวมถึงการเตรียมและจัดสภาพต่างๆ ภายในโรงเรียน

4. ด้านเนื้อหาวิชา

เนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ที่ประมวลหรือรวบรวมมาเพื่อจัดอย่างมีระบบระเบียบให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ เนื้อหาสาระและความรู้ของแต่ละวิชาจะประกอบไปด้วยสิ่งที่ เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริง สิ่งที่ เป็นความคิดทั่วไป ที่กระจัดกระจายอยู่ สิ่งที่ เป็นประเด็นสำคัญของเนื้อหาสาระและระบบความคิดของวิชานั้นๆ การจัดเนื้อหาในหลักสูตร ควรจัดให้มีครบทุกองค์ประกอบดังกล่าวในสัดส่วนที่เหมาะสมตามลักษณะของแต่ละวิชา ในการนำหลักสูตรไปใช้จึงไม่ควรสอนเฉพาะเนื้อหาที่เป็นสิ่งควรรู้อย่างเดียว แต่ควรเน้นเรื่องวิถีศึกษาหาความรู้ของวิชานั้นๆ ด้วย

กานเฮ้ และบริก (Gagne and Briggs 1974 : 53) ได้ให้ความหมายว่า เนื้อหารายวิชาหมายถึง สาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น

1. ข้อมูลที่เป็นความรู้
2. เจตนาคติ
3. ทักษะ

เสรีศรี ไชยศรี (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้ที่มีอยู่ในโลก ไม่ว่าจะ เป็นหลักสูตรระดับใด ประถม มัธยม หรืออุดมศึกษา เราไม่ควรตัดสินใจว่าเนื้อหาเรื่องนี้ควรอยู่ในหลักสูตร เพราะว่าได้อยู่ในหลักสูตรตลอดมา เราควรต้องตรวจทาน ประเมินอยู่เสมอ เพื่อจะได้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้กำหนดเนื้อหาจึงต้องพิจารณาถึง

1. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา (Scope) มีอะไรบ้างที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ ควรเน้นที่จุดใด

ซึ่งต้องพิจารณาจากหลายสิ่ง เช่น

1.1 คุณค่าของเนื้อหา นั้น ซึ่งเป็นผลของการพิจารณาวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และการพิจารณาสถานภาพสังคมอีกทีหนึ่ง

1.2 ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็กและความสามารถของเด็ก

1.3 เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกัน

1.4 ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมาช่วยกันคิดในเรื่องความสำคัญก่อน-หลังของเนื้อหา

1.5 การวิจัย และการทดลอง

1.6 โอกาสในการนำเนื้อหาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.7 ความเพียงพอของบุคลากร สถานที่

2. ลำดับตอนของเนื้อหา (Sequence) ควรพิจารณาจากสภาพแวดล้อม ความเป็นเหตุเป็นผล ความยากง่าย ความเป็นรูปธรรม นามธรรม ความสนใจของผู้เรียน เพื่อพิจารณาสิ่งเหล่านั้นแล้วจึงตัดสินใจว่าจะสอนอะไรก่อนหลัง

3. ระยะเวลา (Duration) เนื้อหาเหล่านั้นควรจะใช้เวลาเรียนนานเท่าใด เนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่งๆ จะต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องครอบคลุมประสบการณ์ ความคิดรวบยอด ทักษะ ค่านิยม และควรเลือกให้สัมพันธ์กับชีวิตและสังคมให้มากที่สุด

สังัด อุตราพันธ์ (2520 : 5) ได้ให้ความเห็นว่า ความหมายของเนื้อหาวิชาในทางจิตวิทยาการเรี้นรู้ จะคิดว่าเนื้อหาสาระของวิชาเป็นเสมือนอุปสรรคที่ขวางกั้นระหว่าง แรงจูงใจของผู้เรียนกับจุดหมายปลายทาง ซึ่งนักจิตวิทยาการเรี้นรู้ถือว่าอุปสรรคเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรี้นรู้ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่า ถ้าไม่มีอุปสรรคหรือปัญหาขวางกั้นระหว่างผู้เรียนกับจุดหมายก็จะไปถึงได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ในลักษณะเช่นนี้การเรี้นรู้ก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

ในการพิจารณาเลือกเนื้อหาของหลักสูตรนั้นได้มาจากการวิเคราะห์ลักษณะของกระบวนการเรี้นรู้ ซึ่งจะต้องกระทำอย่างรอบคอบและแจ่มชัดเพราะถ้าไม่สามารถวิเคราะห์ลักษณะของความรู้และกระบวนการเรี้นรู้ให้ชัดเจนแล้ว อาจทำให้เนื้อหาที่จัดฝึกเพี้ยนไป หรืออาจเป็นเนื้อหา

ที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ การเลือกเนื้อหาของหลักสูตรที่หลักเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1. มีความสำคัญและเชื่อถือได้
2. มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม
3. มีความสมดุลระหว่างความกว้างกับความลึก
4. สามารถสนองความมุ่งหมายได้หลายด้าน
5. สอดคล้องกับประสบการณ์ของนักเรียน และอยู่ในวิสัยที่นักเรียนจะสามารถ

เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้

6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน

สุจริต เพียรชอบ (2526) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาวิชาไว้พอสรุปได้ว่าปัจจุบันความรู้และวิทยาการต่างๆได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรหรือการกำหนดเนื้อหาวิชานั้น ควรจะพิจารณาว่าจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุดโดยมีเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาดังนี้

1. ความทันสมัยและความถูกต้องของเนื้อหาวิชา คือเนื้อหาจะต้องมีสาระที่ถูกต้องและเชื่อถือได้
2. เนื้อหาวิชาเหล่านั้นควรเหมาะสมกับวัย ลักษณะตลอดจนความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะได้เรียนอย่างรู้คุณค่าของวิชาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงตามมา
3. เนื้อหาวิชาเหล่านั้นควรสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม เพื่อเนื้อหาวิชานั้นจะได้มีความหมายและมีคุณค่า ช่วยให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้
4. เนื้อหาวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรหรือควรเลือกไว้ให้เรียนนั้น ควรเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
5. เนื้อหาวิชาควรกว้างขวาง ลึกซึ้งและมีสัดส่วนพอดี ไม่ควรเน้นในเรื่องปริมาณมากนัก ควรเน้นในแง่ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด มีวิสัยคิด วิธีการเรียนรู้ เกิดความคิดรวบยอดสามารถถ่ายทอดหรือความรู้ความคิดอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายๆกันได้
6. เนื้อหาวิชาควรจะเน้นในสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย คือไม่ควรเน้นในเรื่องวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ควรจะเน้นในเรื่องของการสื่อสาร สุนทรียภาพและ

จริยธรรมด้วย

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2525) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาวิชาไว้ว่า การเลือกลำดับเนื้อหาวิชานั้นควรถือหลักว่า เนื้อหาวิชาที่นำมานี้นักเรียนควรรู้เพียงใด ถ้าสิ่งที่นักเรียนควรรู้แล้วครูไม่รู้ก็เป็นหน้าที่ของครูต้องหาความรู้เพิ่มเติม การแบ่งเนื้อหา กับแบ่งเวลาเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอีกเช่นกัน ผู้สอนควรเลือกให้เหมาะสมว่าเนื้อหาเท่าใดจะใช้เวลาเท่าใด การแบ่งเนื้อหา กับแบ่งเวลานั้นบางครั้งต้องแบ่งเวลาให้ยืดหยุ่นให้มาก และแบ่งไว้สำหรับการฝึกให้มากเป็นพิเศษ

คำอธิบายรายวิชา

คำอธิบายรายวิชาของแต่ละวิชา เป็นการกำหนดแนวทางอย่างกว้างๆ ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับวิชานั้นๆ ประกอบด้วยข้อความที่มีรายละเอียดปลีกย่อย 3 ส่วนตามลำดับคือ

ส่วนแรก เป็นข้อความที่เสนอวิธีการหรือแนวทางสำหรับให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย จัดเป็นเรื่องของ "กิจกรรม" ข้อความในส่วนนี้จะขึ้นต้นด้วยคำว่า ศึกษา สำรวจ ทดลอง ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์และสังเคราะห์ เป็นต้น

ส่วนที่สอง เป็นข้อความที่ระบุ ความรู้และประสบการณ์ที่ต้องจัดให้เรียน ซึ่งเป็นหัวข้อหรือเรื่องกว้างๆ ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ครูยืดหยุ่น หรือกำหนดรายละเอียดที่จะให้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และอาจพิจารณาเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็น ข้อความในส่วนนี้เป็นเรื่องของ "เนื้อหา" ส่วนสุดท้าย เป็นข้อความที่ระบุถึงจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการ ซึ่งในส่วนนี้จัดเป็น "จุดประสงค์" ของรายวิชานั้นๆ จุดประสงค์ที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชาของแต่ละรายวิชาเป็นสิ่งที่สามารถสอบวัดหรือสังเกตเห็นได้ด้วย

ในส่วนของเนื้อหาวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้นได้กำหนดให้เพียงคำอธิบายรายวิชา ซึ่งกำหนดขอบเขตของแต่ละวิชาไว้อย่างคร่าวๆ มิได้กำหนดเนื้อหาไว้ชัดเจน รวมทั้งในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่หนังสือเรียนรายวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรายวิชาใดออกวางจำหน่าย หรือแจกจ่าย ทั้งนี้วิชาศิลปะมีรายวิชาต่างๆ

ในหลักสูตรถึง 82 รายวิชา จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องไปศึกษาค้นคว้า กำหนดเนื้อหาในรายวิชาต่างๆเอาเอง ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของครูผู้สอนวิชาศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในขณะนี้ เพราะว่าพื้ความรู้ของครูแตกต่างกัน , แหล่งวิทยาการต่างๆในท้องถิ่น ไม่มีให้ศึกษาค้นคว้า, ขาดประสบการณ์ในการจัดเนื้อหา หรือจัดไปแล้วแต่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น เนื้อหาการสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในเขตการศึกษา 9 มีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ที่มีโควตารับนักเรียนในเขตการศึกษา 9 อันได้แก่ จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น เลย หนองคาย สกลนคร และจังหวัดหนองบัวลำภู เข้าศึกษาต่อ โดยการสอบตรงเป็นจำนวนมาก และคณะวิชาต่างๆ ที่รับนักศึกษาทางด้านศิลปะนั้นก็ ได้แก่ คณะศิลปกรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ สาขาศิลปศึกษา เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการจัดเนื้อหาของครูผู้สอนมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพื้นฐานอาชีพและพื้นฐานการศึกษาต่อ หากการจัดเนื้อหาบกพร่องก็จะทำให้การเรียนการสอนล้มเหลว ไม่บรรลุจุดประสงค์

5. ด้านวิธีสอน

หัวใจสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ คือการสอน และบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือครู ครูควรเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

ดังนั้นในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นั้น จึงต้องมีการศึกษา มีการวางแผนและจัดระบบที่ดี เพื่อที่จะทำให้การเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญในการจัดการศึกษานั้น ก็เพื่อให้มีการสอนที่ถูกต้องชัดเจน การสอนคือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความงอกงาม (สุพิน บุญชูวงศ์, 2535)

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการสอน ไว้หลายแง่มุม ดังต่อไปนี้

1. การสอนคือ การจัดประสบการณ์ในชีวิตให้แก่เด็ก

2. การสอนคือ การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก
3. การสอนคือ การฝึกให้เด็กขบคิดปัญหาต่างๆ
4. การสอนคือ การให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม
5. การสอนคือ การส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนในด้านความสามารถและความประพฤติ
6. การสอนคือการถ่ายทอดความรู้ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรม ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของเด็ก
7. การสอนคือการจัดประสบการณ์ หรือสภาพการณ์ หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ฉะนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสอนนั้นคือกระบวนการที่ครูพยายามสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนในอันที่จะแนะนำให้นักเรียนได้มีกิจกรรมในการแก้ปัญหา ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคลโดยใช้เทคนิค (TECHNIQUE) ที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของเด็กและสถานการณ์โดยทั่วไป (บารุง กลัดเจริญและคณะ, 2527)

กระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในการเลือกและการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ขั้นแรกต้องพิจารณาว่า นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างไร ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ที่เราเคยศึกษากันมาจะช่วยทำให้ทราบถึงพื้นฐาน และหลักการที่แน่นอนที่จะสนองความต้องการของเราได้ว่า การเรียนรู้อะไรที่ไม่ควรจัดให้แก่เด็กและควรจัดอะไรที่ทดแทนกันได้บ้าง หรือรู้ว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ความพอใจในการเรียนรู้โดยการใช้เครื่องมืออย่างหนึ่งมากกว่าอย่างอื่น เป็นต้น กานเฮ (Robert M. Gagne) เน้นว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเองหาใช้วัสดุอุปกรณ์หรือครูเป็นผู้กำหนดไม่ ดังนั้นถ้าบุคคลคำนึงอยู่แต่เพียงว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้การเรียนรู้บังเกิดผลก็จะทำให้มุ่งอยู่ที่ผู้เรียน การจัดสภาพการเรียนรู้ให้บังเกิดผลจึงต้องเป็นการเรียนรู้ที่ให้แต่ละบุคคลเกิด

การเรียนรู้ได้ นั้นแสดงว่า การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม เป้าหมายของหลักสูตรนั้น จะต้องจัดเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคน ได้มีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำ ได้ลงมือแก้ปัญหา ได้ตัดสินใจ และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง กิจกรรมและประสบการณ์ดังกล่าวนี้ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้บรรลุจุดหมาย
2. ทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี
3. ผู้เรียนสามารถทำได้
4. ก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้าน

ระบบการสอน

เมื่อก้าวถึงการสอนแล้ว ก็ต้องกล่าวถึงระบบการสอน ซึ่งระบบการสอนก็คือการ จัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ (สังัด อุทรานันท์ 2529:5)

ไคเบลอร์, เบคเกอร์ และไมล์ (Kibler, Becker and Miles 1973:17) ได้ เสนอระบบการสอน ว่ามีองค์ประกอบดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ (Objective) คือครูต้องกำหนดจุดประสงค์ก่อนว่า ต้อง การสอนเรื่องนั้นด้วยจุดประสงค์ใด การกำหนดจุดประสงค์จะต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรและ กำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นการกำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนแก่ครู
2. ทดสอบก่อนสอน (Pre-Assessment) ก่อนสอนครูต้องตรวจสอบความรู้เดิม ของนักเรียนเสียก่อน เพื่อที่จะทราบว่านักเรียนมีพื้นฐานความรู้มากน้อยเพียงใด และยังสามารถทำให้ ครูแบ่งกลุ่มการเรียนได้ตามระดับความรู้และความสามารถได้เป็นอย่างดี
3. วิธีดำเนินการสอน (Instruction Procedures) ครูผู้สอนจะต้องกำหนดกิจ กรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุถึงความมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยสะดวก รวมทั้งนำเอาหลัก การสอนต่างๆมาใช้ ตลอดจนการเลือกวิธีสอนแบบต่างๆที่เหมาะสมมาใช้สอนด้วย
4. การประเมินผล (Evaluation) ครูผู้สอนจะต้องทำการประเมินผลประสิทธิ ภาพการสอนของตน โดยถือเอานักเรียนส่วนมากเป็นเกณฑ์ว่าสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เพียงไร เพื่อนำไปปรับปรุงความมุ่งหมายการสอน ตลอดจนวิธีดำเนินการสอนเพื่อให้ผลการ

สอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

5. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หลังจากการประเมินผลแล้ว สิ่งที่ได้จากการประเมินผลนั้นจะเป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนทุกขั้นตอน นับแต่การปรับจุดประสงค์ ปรับปรุงการทดสอบก่อนสอน วิธีดำเนินการสอน ที่ยังบกพร่องให้ดีขึ้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน

วัตถุประสงค์การสอนแต่ละครั้งย่อมมีความสำคัญและมีความจำเป็นยิ่งดังได้กล่าวแล้วว่าเป็นการเชื่อมโยงจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละชั้นแต่ละระดับมาสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริง

ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนนั้นอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ตามแบบเดิม เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์โดยใช้คำพูดกว้างๆ โดยใช้คำรวมเช่น ให้เกิดเจตคติ เกิดทักษะ ให้เข้าใจ หรือ เกิดความซาบซึ้งในเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียน

2. การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การกำหนดวัตถุประสงค์แบบนี้ พยายามกำหนดวัตถุประสงค์ในรูปแบบที่สามารถวัด และประเมินได้ง่าย

การกำหนดวัตถุประสงค์ในปัจจุบัน ผู้สอนนิยมกำหนดในลักษณะวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพราะมีความสะดวกในการประเมินผล ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงวัตถุประสงค์การสอนส่วนใหญ่จึงหมายถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมนั่นเอง (ชัยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2528)

องค์ประกอบในการพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์การสอน

การนำวัตถุประสงค์การสอนไปปฏิบัตินั้น ควรจะประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดวิธีสอน

เมื่อผู้สอนได้กำหนดวัตถุประสงค์การสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือจะต้องหาวิธีการเรียนการสอนที่เห็นว่าสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยที่วัตถุประสงค์

อย่างหนึ่งอาจจะบรรลุได้ด้วยวิธีสอนอย่างหนึ่ง หรือวัตถุประสงค์ประการหนึ่งอาจจะต้องอาศัยกลวิธีสอนหลายๆอย่างก็ได้ ข้อที่ผู้สอนควรระลึกอยู่เสมอคือไม่มีวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด วิธีสอนที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันแต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้ สำหรับหลักวิธีสอนโดยละเอียดนั้นจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

2. กำหนดสื่อการสอน

จากวัตถุประสงค์การสอนและกำหนดวิธีสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือผู้สอนจะต้องกำหนดสื่อที่จะใช้ในการสอน การกำหนดสื่อที่เลือกใช้นั้นควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 วิธีสอนที่ใช้ สื่อและวิธีสอนจะต้องสอดคล้องและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สื่อการสอนที่ดีควรเป็นสื่อที่สามารถทำให้วิธีสอนที่ผู้สอนใช้ดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์การสอนที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ความพร้อมของโรงเรียน สื่อการสอนที่จะกำหนดขึ้นใช้ ผู้สอนควรจะได้พิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพของห้องเรียนและโรงเรียน เช่น บางโรงเรียนอาจจะไม่มีไฟฟ้าใช้ ดังนั้นการกำหนดสื่อการสอนที่ใช้ไฟฟ้าจึงเป็นไปไม่ได้

2.3 ความพร้อมของนักเรียน ผู้ที่จะรับบริการหรือการสอนนั้นมีส่วนสำคัญมาก สื่อที่ผู้สอนกำหนดขึ้น เพื่อใช้กับผู้สอนควรพิจารณาให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้สื่อที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้เรียนและพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนด้วย

2.4 ความพร้อมของครู วัตถุประสงค์การสอนหรือสื่อในการสอนที่จะนำมาใช้ในการสอนนั้นควรเป็นวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถและความถนัดที่จะใช้สื่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เพราะถ้าหากผู้สอนไม่มีความถนัดในการใช้สื่อแล้ว สื่อการสอนแทนที่จะช่วยในการสอนกลับจะเป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการเรียนการสอน นั่นก็คือก่อนที่ผู้สอนจะใช้สื่อการสอนชนิดใด ผู้สอนควรจะได้ทำความเข้าใจ "รู้จัก" สื่อนั้นๆ เสียก่อน ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้การใช้สื่อมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากข้อคำนึงถึง 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้นแล้วสื่อการสอนที่ใช้ไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุที่มีราคาแพงเสมอไป แต่ควรจะเป็นสื่อที่สามารถส่งเสริมการเรียนการสอนทำให้ผู้สอนได้สอนอย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนควรจะได้เรียนอย่างสนุกสนานและสนใจอย่างแท้จริง

3. กำหนดขั้นตอนการสอน

เป็นขั้นที่ผู้สอนควรจะได้พิจารณาให้รอบคอบว่าในการสอนนั้น ควรจะเริ่มจาก

ตอนใดก่อน และจะดำเนินการไปอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและติดตามการสอนได้อย่างครบถ้วนและเกิดพฤติกรรมตามที่ต้องการได้

4. กำหนดแนวการประเมินผล

กำหนดวิธีการประเมินผลไว้ว่าเป็นขั้นหนึ่งของการเรียนการสอน แต่ในที่นี้ขอแยกมากล่าวแยกจากวิธีการเรียนการสอน เพื่อที่จะได้เห็นชัดว่าในการสอนนั้นผู้สอนควรจะได้มีการประเมินการสอนของตนด้วย วิธีการประเมินอาจจะเป็นแบบสอบถาม การสังเกต การทดสอบ หรือการพิจารณาจากผลงานที่ได้ จากการดำเนินการของผู้เรียนก็ได้ แต่ในการประเมินผลที่ควรปฏิบัติคือผู้สอนควรจะใช้วิธีการประเมินหลายๆทาง สำหรับแนวทางในการประเมินหรือควรประเมินอะไรนั้น ขอให้ผู้สอนได้ยึดเอาวัตถุประสงค์การสอนเป็นหลักในการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จะทำให้ผู้สอน หรือผู้ประเมินทำการประเมินได้ไม่ยากนัก (ชัชชงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2528)

การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอนที่เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจปัญหา การสำรวจทรัพยากรการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดค่านิยม วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอน และการประเมินผล แล้วเขียนแผนออกมาในรูปของแผนการสอน การวางแผนการสอนอาจทำได้ทั้งแผนระยะยาวและแผนระยะสั้น

การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอนที่เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอนโดยใช้ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามระบบการสอน

ข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการสอน

ในการวางแผนการสอน ผู้วางแผนต้องใช้ข้อมูลที่รวบรวมมาจากการดำเนินงานตาม

ระบบการสอน

ข้อมูลที่สำคัญมี 8 ประการ คือ

1. สภาพปัญหาและทรัพยากร

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนการสอนที่ครูรวบรวมได้จากการสำรวจปัญหาและตรวจสอบทรัพยากรในแง่กำลังคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการ ข้อมูลส่วนนี้จะทำให้ผู้วางแผนกำหนดรูปแบบการสอนกิจกรรมการเรียนและสื่อการสอนได้ชัดเจนขึ้น

2. การวิเคราะห์เนื้อหา

เป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อกำหนดเรื่องที่จะสอนโดยกำหนดเป็นระดับหน่วยใหญ่ที่อาจต้องสอนหลายครั้ง ระดับหน่วยย่อยที่เป็นปลั๊กย่อยของหน่วยใหญ่ และระดับบทเรียนที่เป็นเนื้อหาของการสอน 1 ครั้ง สำหรับเนื้อหาในระดับบทเรียนก็ต้องวิเคราะห์ออกเป็นหัวเรื่องและหัวข้อย่อยเช่นเดียวกัน

3. การวิเคราะห์ผู้เรียน

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอายุระดับความพร้อมและความรู้เดิมของผู้เรียน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนมีความจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนในระดับต่างๆ

4. มโนคติหรือความคิดรวบยอด

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ "สาระ" หรือ "แก่นแท้ของเนื้อหา" ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับอาจเปรียบได้ง่ายๆ กับการปรุงอาหารที่ต้องมีการกำหนดสมดุลของ "สารอาหาร" ที่ผู้บริโภคจะได้รับโดยไม่ว่าถึง "กากหรือเนื้ออาหาร" การสอนก็เช่นเดียวกัน ครูต้องกำหนดให้เด่นชัดก่อนว่าต้องการให้นักเรียนได้รับ "มโนคติ" หรือ "ความคิดรวบยอด" ที่เป็นแก่นสารของเนื้อหาอะไรบ้าง

5. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์เป็นเป้าหมายแห่งความสำเร็จในส่วนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียนที่ครูกำหนดไว้ การกำหนดวัตถุประสงค์ต้องมีทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะก็นิยมกำหนดไว้ในรูปวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

6. กิจกรรมการเรียน

เป็นข้อมูลที่ครูต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะให้นักเรียนประกอบกิจกรรมการเรียนรู้อะไรบ้าง โดยคำนึงถึงกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยและกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมการเรียนรู้ต้องจัดไว้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

7. สื่อการสอน

เป็นข้อมูลที่ครูต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเช่นเดียวกันโดยพิจารณากิจกรรมการเรียนรู้เป็นหลัก

8. การประเมินผล

เป็นข้อมูลที่ครูต้องคาดการณ์ไว้ว่าจะตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร ทั้งในส่วนที่เป็นพฤติกรรมเดิม (พฤติกรรมย่อยที่ครูต้องให้นักเรียนเรียนรู้ไปทีละน้อย) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (พฤติกรรมที่เป็นผลลัพธ์ซึ่งครูคาดหวังไว้)

ชัยสงค์ พรหมวงศ์ (2525:31) ได้เสนอระบบการสอนไว้ว่า

1. วิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อระดับผู้เรียนและพื้นฐานความรู้เดิม
2. วิเคราะห์เนื้อหา ให้กำหนดเนื้อหาที่จะสอน โดยแยกเป็นแบ่งหน่วยละหัวข้อเรื่อง

กำหนดความคิดรวบยอด

3. กำหนดวิธีสอน ให้บอกว่าจะเป็นการสอนกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย หรือรายบุคคลหรือวิธีอื่น

4. วางแผนการสอน โดยเขียนแผนการสอนให้ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

- 4.1 ชื่อหน่วย, หัวเรื่อง
- 4.2 ความคิดรวบยอด
- 4.3 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 4.4 กิจกรรมการเรียนรู้
- 4.5 สื่อการสอน

- 4.6 การประเมินผล

5. เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้

6. เลือกและผลิตสื่อการสอน

7. สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล

8. ค่าเนิการสอนตามแผนที่วางไว้

9. ประเมินผล ทำการวัดและประเมินผล โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขั้นแล้ว

10. ติดตามและปรับปรุง

เฮอร์ลาช และอีลี (Gerlach and Ely 1971) ได้กำหนดองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 6 ส่วนด้วยกันคือ

1. กำหนดจุดประสงค์

2. เลือกเนื้อหาสาระ

3. ประเมินพฤติกรรมก่อนการเรียน

4. การดำเนินการสอน ซึ่งครอบคลุมถึงการเลือกวิธีสอน จัดกลุ่มผู้เรียน จัดเวลาเรียนจัดห้องเรียนและเลือกแหล่งวิทยาการ

5. ประเมินผลการเรียน

6. วิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ

กาญจนา คุมากรักษ์ (2527) กล่าวว่ากระบวนการสอน มีแบบแผนและขั้นตอนการสอนโดยทั่วไปแล้วแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นเตรียมการสอน

2. ขั้นการสอน

3. ขั้นประเมินผล

สุจิต เพียรชอบ (2524) กล่าวถึงองค์ประกอบหรือระบบการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์ 2. เนื้อหาความรู้ 3. วิธีสอน 4. การประเมินผล

สุพิน บุญชูวงศ์ (2535) ได้เสนอแนวคิดว่า ระบบการสอน หรือองค์ประกอบการสอนแต่ละรูปแบบมีลักษณะที่แตกต่างกัน เมื่อศึกษารูปแบบแต่ละรูปแบบแล้ว อาจจะเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรืออาจจะจัดระบบการสอนขึ้นมาใหม่เป็นของตนเองได้โดยคำนึงถึงขั้นตอนต่างๆ โดยการวิเคราะห์ระบบการสอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จะต้องพัฒนาระบบการสอนที่ใช้อยู่ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษา

2. จุดประสงค์

3. วิธีสอน

4. สื่อการเรียนการสอน

5. การวัดประเมินผล

นอกจากนี้แล้วยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่าน ที่กล่าวถึงหลักการสอนที่ครูจะต้องนำไปปฏิบัติ^๕นั้นว่าในการสอนครู ต้องเตรียมการสอนโดยปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรให้ละเอียดชัดเจน ทั้งหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างหลักสูตร

2. ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร เช่นแผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียนและแบบฝึกหัด โดยเฉพาะรายละเอียดของแผนการสอน คือ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กิจกรรมสื่อการเรียน และวิธีวัดผล

3. ศึกษาวิธีวัดและประเมินผล ศึกษาระเบียบการประเมินผล ตลอดจนเทคนิคต่างๆของการวัดผล

4. ทำโครงการสอน ซึ่งควรประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย วิธีดำเนินการให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายวิธีประเมินผล และลำดับของบทเรียน (ชวลิต คาบแก้ว และสุดาดี เหมมานนท์, 2525 : 42-43)

วิธีสอนแบบต่างๆ

เนื่องจากการเรียนการสอนในปัจจุบันจะเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเลือกใช้วิธีสอนแบบต่างๆ หลายวิธี ให้เหมาะสมกับนักเรียนจึงจะทำให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ได้ครบตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

วิธีสอน จึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ความมุ่งหมายของการศึกษาหรือจุดประสงค์ของการศึกษาบรรลุผลขั้นได้

คล๊าคและสตาร์ (Clark and Star) ได้อธิบายความหมายของวิธีสอนว่า หมายถึงวิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งการใช้เทคนิคการสอน เนื้อหาวิชาและสื่อการเรียน เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการสอน(กาญจนา เกียรติประวัติ 2524 134)

นอกจากนี้สัฟิน บัญชุงส์ (2535) ก็ได้กล่าวว่า วิธีสอนหมายถึงกระบวนการต่างๆที่ครูนำมาใช้สอนนักเรียนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในด้านความรู้ ความเข้าใจ

(Cognitive Domain) ด้านเจตคติ (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psychomotor Domain)

วิธีสอนที่ใช้กับการสอนกลุ่มใหญ่

วิธีสอนที่ใช้กับการสอนแบบกลุ่มใหญ่นั้นมีได้หลายวิธี บางวิธีที่ใช้สอนกับกลุ่มใหญ่นั้น สามารถใช้สอนกับกลุ่มย่อยได้ด้วยและในทางกลับกันวิธีสอนที่ใช้กับกลุ่มย่อยก็สามารถใช้กับการสอนกับกลุ่มใหญ่ได้ถ้าหากผู้สอนมีประสบการณ์และมีพื้นฐานในด้านที่จะเรียนจะสอนพร้อมกัน

1. วิธีสอนแบบบรรยาย หรือปาฐกถา

การสอนแบบนี้ถือว่าการสอนที่มีมานานแล้ว และในปัจจุบันก็ยังนิยมใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการสอนแบบนี้มีมานานแล้วจึงได้พยายามปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยที่พยายามใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้เข้าช่วยในการสอน และพยายามใช้วัสดุทัศนูปกรณ์เข้าช่วยเหลือในการสอนด้วย ทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์หรือมีโอกาสได้มองเห็นภาพจำลองของสิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบรรยายมากขึ้น

2. วิธีสอนแบบอุปนัย (Inductive Method)

การสอนวิธีนี้ เน้นถึงการใช้ผู้สอนใช้ในการสอน ไม่ได้เน้นที่ขนาดหรือจำนวนของผู้เรียน ดังนั้นวิธีการนี้จึงสามารถใช้กับผู้เรียนที่มีจำนวนน้อยหรือมากก็ได้ หลักการสำคัญของการสอนวิธีนี้คือการให้ผู้เรียนได้คิดสังเกต พิจารณาแล้วสรุปหลักการต่างๆ จากสิ่งที่ได้เรียน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิด การสังเกต และการหาเหตุผลสนับสนุนแนวคิดของตน

3. การสอนโดยวิธีนิรนัย (Deductive Method)

วิธีสอนแบบนี้เป็นการสอนที่มีรายละเอียดตรงข้ามกับวิธีอุปนัย กล่าวคือวิธีสอนแบบนี้จะเริ่มจากกฎ หรือหลักการต่างๆ แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันหาข้อมูล หลักฐานและข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ยืนยันกฎ หรือหลักการนั้นๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ หรือกล่าวได้ว่าการสอนวิธีนี้เป็นการสอนโดยเริ่มจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย ส่วนการสอนโดยวิธีอุปนัยเป็นการสอนจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวมนั่นเอง

4. การสอนโดยวิธีแก้ปัญหา

การสอนโดยวิธีการแก้ปัญหาคือการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น วิธีการนี้อาจจะเรียกว่า เป็นวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) หรือวิธีการแห่งปัญญา (Intellectual Method) โดยวิธีการนี้มีจุดเน้นอยู่ที่ให้นักเรียนคิดเป็นดังกล่าวข้างต้น

5. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Approach)

วิธีสอนแบบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการสอนแบบแก้ปัญหาคือจุดเน้นอยู่ที่พยายามให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ผู้สอนจะลดบทบาทในการอธิบายหรือบอกกฎเกณฑ์ลง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, 2528)

การสอนเป็นกลุ่มย่อย

ความหมายของกลุ่มย่อย

กลุ่ม หมายถึงการรวมคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปและการรวมกลุ่มนั้นควรจะมีคุณสมบัติดังนี้

1. สมาชิกของกลุ่มสามารถกำหนดได้โดยแน่นอน โดยการกำหนดชื่อ หรือประเภทของกลุ่ม
 2. สมาชิกของกลุ่มมีความคิดและความมุ่งหมายร่วมกัน
 3. สมาชิกมีเป้าหมายและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ตรงกัน
 4. สมาชิกภายในกลุ่มสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมุ่งที่ภารกิจที่ได้รับหมายเป็นหลักให้บรรลุเป้าหมายด้วยความเต็มใจ
 5. สมาชิกทุกคนสามารถดำเนินงานตามมติของกลุ่มได้ด้วยความเต็มใจ
- (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2533)

ขั้นตอนของการรวมกลุ่ม

1. ขั้นรวมกลุ่ม (forming stage) เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกันใหม่ สมาชิกมักจะไม่ค่อยรู้จักกันดีพอ จึงทำให้มักสงวนท่าทีไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้ ผู้สอนจะต้อง

ทำหน้าที่ประสานให้สมาชิกของกลุ่มรู้จักและคุ้นเคยกัน

2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (norming stage) ขั้นนี้สมาชิกภายในกลุ่มรู้จักกันแล้วกลุ่มจะเริ่มคิดถึงเป้าหมายของกลุ่มและภารกิจของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบ ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ที่สมาชิกของกลุ่มจะต้องทำร่วมกัน

3. ขั้นระดมความคิด (storming stage) เป็นขั้นที่บรรยากาศการทำงานในกลุ่มเริ่มจริงจังมากขึ้นสมาชิกภายในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์และระเบียบของกลุ่ม

4. ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (reforming stage) เป็นขั้นที่กลุ่มมีความรู้จักคุ้นเคยและเข้าใจในบทบาทของตนเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

5. ขั้นสลายตัว (disbanding stage) เป็นขั้นสุดท้ายเมื่อสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือกันดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุเป้าหมายแล้วภารกิจของสมาชิกกลุ่มเริ่มลดลงความผูกพันกับกลุ่มจะลดลงตามไปด้วย ทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัว ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทในการทบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมา เพื่อทำการสรุปผล และเสนอแนะแนวทางในการนำผลไปใช้หรือทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ประเภทของกลุ่มย่อย

1. กลุ่มปฏิบัติงาน (Task Group)

กลุ่มนี้มีจุดเน้นอยู่ที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานร่วมกัน โดยอาจจะเป็นในรูปของการช่วยกันแก้ปัญหาหรือการเสาะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม หรือปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ที่ผู้สอนได้มอบหมายให้แก่กลุ่ม

2. กลุ่มช่วยการเรียนรู้ (Tutorial Group)

การจัดกลุ่มประเภทนี้ต้องการให้ผู้เรียนที่ยังไม่เข้าใจวิชาใดวิชาหนึ่งมารวมกัน เพื่อช่วยกันทบทวนหรือขยายเนื้อหาวิชาที่ยังไม่เข้าใจ

3. กลุ่มวิเคราะห์ปัญหา (Socratic Analysis Group)

วัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่มการสอนแบบนี้ คือการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนหรือสมาชิกภายในกลุ่มได้ร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาที่ผู้สอนยกขึ้นมาหรือที่กลุ่มสนใจและพร้อมกันนั้นจะได้

วิจารณ์ถึงความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างมีเหตุผล อันเป็นการทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ และในชั้นเดียวกันจะได้พัฒนาความคิดของตนต่อไปด้วย

4. การจัดกลุ่มระดมความคิด (Brain Storming Group)

การจัดกลุ่มการสอนวิธีนี้เป็นภาระเน้นเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้คิดและแสดงความคิดเห็นของตนอย่างอิสระ เพื่อหาทางแก้ปัญหา และในขณะเดียวกันจะได้มีโอกาสฟังความคิดเห็นในการแก้ปัญหาจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วย

5. การรวมกลุ่มแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ (Heuristic Group)

การรวมกลุ่มจัดการสอนวิธีนี้ต้องการเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์โดยวิธีการหาข้อมูล การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนสรุปผลที่ได้ด้วยตนเอง

6. การรวมกลุ่มอภิปรายแบบเปิด (The Open Discussion Group)

การสอนโดยจัดกลุ่มอภิปรายแบบเปิดนี้ มีจุดเน้นอยู่ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะในการพูด-ฟัง และในขณะเดียวกันให้มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระและปรับเจตคติของตนให้เป็นไปตามความรู้หรือข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายภายในกลุ่มของตน

7. การรวมกลุ่มแบบซินดิเกท (Syndicate Group)

ลักษณะของการจัดการสอนแบบนี้ทำโดยการแบ่งนักเรียนกลุ่มใหญ่ออกเป็นกลุ่มย่อยและแต่ละกลุ่มจะได้รับมอบปัญหาไปกลุ่มละ 1 ปัญหา เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่แต่ละกลุ่มอาจจะเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ แต่ควรเป็นปัญหาที่มีความต่อเนื่องเกี่ยวข้องกัน นอกจากปัญหาแล้ว กลุ่มอาจจะได้รับสื่อหรือเอกสารอื่นๆที่จะต้องใช้ประกอบการแก้ปัญหาที่ได้รับ

8. การรวมกลุ่มพิจารณาประเด็นย่อย (Buzz Group)

การจัดกลุ่มแบบนี้จัดโดยการแบ่งกลุ่มจากผู้เรียนที่มีจำนวนมาก แล้วแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละประมาณ 2-6 คน แล้วให้แต่ละกลุ่มแก้ปัญหาาร่วมกันในระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 2-10 นาที การดำเนินการนี้จะทำหลังจากกลุ่มใหญ่ได้ฟังการบรรยายไปประเด็นหนึ่งแล้ว ผู้สอนจะเสนอปัญหาให้กลุ่มพิจารณาโดยที่ทุกกลุ่มจะร่วมกันพิจารณาปัญหาเดียวกันหรือแต่ละกลุ่มพิจารณาแต่ละปัญหาก็ได้

9. การจัดกลุ่มสัมมนา (Seminar)

ลักษณะของการจัดกลุ่มการสอนแบบนี้จะคล้ายกับการจัดกลุ่มการสอนเพื่อทบทวนวิชา (tutorial group) แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ สมาชิกคนหนึ่งหรือคณะหนึ่งของกลุ่มเสนอผลงานซึ่งอาจจะเป็นผลงานการวิจัย หรือการศึกษาค้นคว้า แล้วสมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันอภิปราย ผลงาน หรือการวิจัยนั้น (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , 2538)

วิธีสอนที่ใช้กับกลุ่มย่อย

1. วิธีสอนด้วยการสาธิต

วิธีสอนด้วยการสาธิตเป็นวิธีสอนที่นิยมใช้กับจำนวนนักเรียนไม่มากนักวิธีหนึ่ง เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนได้เห็นการปฏิบัติการจริง ทำให้ทราบขั้นตอนของการดำเนินงานของสิ่งที่จะต้องเรียนรู้

2. วิธีสอนแบบเรียนปนเล่น (Play way)

วิธีสอนแบบนี้เป็นการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน โดยที่วิธีนี้จะใช้สำหรับเด็กในวัยก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่เด็กกำลังซุกซนชอบเล่นอยากรู้ อยากเห็น แต่ในขณะที่เด็วยังจะเปลี่ยนความสนใจได้ง่าย ขาดความอดทนในการกระทำสิ่งเดียว อยู่เนานๆ

3. วิธีสอนโดยการทำทดลอง

การสอนโดยวิธีการทดลองมีลักษณะแตกต่างจากการสอนโดยวิธีการสาธิตตรงที่ว่า การสอนโดยวิธีการทดลองนั้น ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ในขณะที่การสอนโดยวิธีการสาธิตผู้สอนจะเป็นผู้ลงมือแสดงให้ผู้เรียนดู

วิธีสอนต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ถ้าหากจะจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ จะแบ่งออกได้ 3 แบบเท่านั้น คือ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Method)

ครูเป็นผู้สอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้วางแผนการสอน ควบคุมเนื้อหา วัดผลและดำเนินการทุกๆวิธี เพื่อต้องการให้เด็กมีความรู้ ส่วนใหญ่ครูจะใช้วิธีบรรยาย ให้เด็กจดเนื้อเรื่อง

สั้นๆ ที่สำคัญ และกำหนดให้อ่านหนังสือประกอบ เป็นวิธีสอนแบบบรรยาย

2. วิธีสอนแบบถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil-Centered Method)

ให้นักเรียน เป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียน ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ สรุปผลออกเป็นกฎเกณฑ์ ครูเป็นผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้า แนะนำสื่อการเรียน จนนักเรียนได้ทราบ ได้พบความรู้ด้วยตัวของเขาเองเท่านั้น ได้แก่วิธีสอนแบบทดลอง แบบหน่วย และแบบสอนเป็นรายบุคคล

3 วิธีสอนแบบครูและนักเรียนร่วมกัน (Co-operative Group Method)

ครูและนักเรียนจะร่วมกัน ในการจัดบทเรียน วางแผนค้นคว้าหาความรู้ สรุปผลออกมาเป็นความรู้ การสอนแบบนี้ จะถือเอากลุ่มเป็นหลัก ความเห็นของกลุ่มเป็นการถูกต้อง เน้นการทำงานเป็นหมู่เป็นพวก เช่นการอภิปรายเป็นหมู่ การแสดงบทบาทเป็นต้น (บำรุงกลัดเจริญและคณะ , 2527)

วิธีสอนศิลปศึกษา

สำหรับวิธีสอนศิลปะนั้น สามารถนำมาใช้ได้หลายวิธี ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ เช่น

วิธีฯ วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวว่า วิธีสอนศิลปศึกษา ไม่ควรยึดมั่นอยู่กับรูปแบบหรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้สอนควรที่จะเลือกใช้วิธีสอนหลายๆ รูปแบบ โดยเน้นให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกัน

อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวถึง วิธีสอนศิลปะซึ่งครูสามารถนำมาใช้ได้หลายวิธีดังนี้

1. วิธีสอนศิลปะแบบปฏิบัติการ
2. วิธีสอนศิลปะแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม
3. วิธีสอนศิลปะแบบโครงการ
4. วิธีสอนศิลปะแบบกำหนดงาน
5. วิธีสอนศิลปะแบบหน่วยบูรณาการ
6. วิธีสอนศิลปะด้วยแผนภาพประกอบการสอน
7. วิธีสอนศิลปะโดยการศึกษาจากสถานที่

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ก็กล่าวถึงการสอนวิธีใดก็ตาม ครูเป็นผู้เลือกใช้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังนี้

1. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับตัวครูน้อยเพียงใด ครูมีความรู้ความสนใจและความถนัดทางศิลปะด้านใดก็ควรใช้แบบนั้น และแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับตัวครูต่อไปเรื่อยๆ

2. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอนเพียงใด

3. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอน

4. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของนักเรียน

5. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า วิธีสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผู้สอนอาจใช้วิธีสอนได้หลายวิธี ซึ่งต้องคำนึงถึงเนื้อหา กิจกรรมและเวลาที่เหมาะสม

1. วิธีสอนตามศูนย์สนใจ ผู้สอนต้องสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้การสอนแบบสัมฤทธิ์ผล

2. วิธีสอนโดยให้แสดงออกด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้เสนอแนะ

3. วิธีสอนแบบบรรยาย หรือแบบครูเป็นผู้นำ ครูเป็นผู้ชี้แนะเสนอแนะการทำงานเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้เด็กปฏิบัติตาม

4. วิธีสอนแบบสาธิต ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรม โดยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และการแสดงวิธีทำเป็นลำดับขั้น

5. วิธีสอนแบบสหสัมพันธ์ เป็นการสอนวิชาศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ จะทำให้เด็กมีโอกาสนำเอาศิลปะไปใช้สร้างสรรค์มากขึ้น

6. วิธีสอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน โดยครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ตั้งปัญหาให้นักเรียนไปค้นคว้ามา

7. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีที่ครูตั้งปัญหาให้ และให้ข้อเสนอแนะ แบ่งกลุ่มย่อย 4-6 คน นักเรียนเป็นผู้หาประสบการณ์เอง โดยศึกษาค้นคว้าทดลอง หาข้อเท็จจริงด้วยการอ่าน การสัมภาษณ์ การทดลองปฏิบัติจริง ทำรายงานหรือรายงานหน้าชั้น

8. วิธีสอนแบบทีม เป็นการสอนที่กว้าง เนื้อหามาก และใช้ครูที่มีความสามารถเฉพาะเป็นผู้สอน ครูต้องไม่น้อยกว่า 2-3 คน ครูต้องร่วมกันปรึกษาวางแผนการสอน

9. วิธีสอนแบบเกมส์ เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนผ่อนคลายอารมณ์และจิตใจให้ผู้เรียนเพลิดเพลินกับกิจกรรม

จะเห็นได้ว่า การเลือกเทคนิควิธีสอนนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกวิธี ให้เหมาะกับเนื้อหาวิชา และในขณะเดียวกัน ก็ต้องคำนึงถึงความสนใจ และวัยของผู้เรียน จึงจะทำให้เกิดมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีได้มากที่สุด (สังัด อุทรานันท์, 2525) การสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้นั้น ครูควรใช้วิธีสอนหลายๆ แบบ ทั้งนี้เพราะในการสอนแต่ละครั้ง ย่อมประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหลายประการ ปัญหาในการสอนที่สำคัญประการหนึ่ง การที่ครูสอนโดยวิธีเดี่ยวซึ่งมักเป็นวิธีการบรรยาย ซึ่งไม่ส่งเสริมพัฒนาการและทัศนคติได้อย่างแท้จริง ทั้งยังไม่ส่งเสริมการคิด การแสดงออก และการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ครู ก็ควรคำนึงถึงกลวิธีการสอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็ก การแนะนำแนวทางเพื่อนำไปสู่ ความสำเร็จเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ควรส่งเสริม และสร้างความเชื่อมั่นแก่เด็ก พยายามส่งเสริมเด็กในทุกด้านที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอน
2. การมีศรัทธาในงานของเด็ก เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การยอมรับนับถือเป็นความต้องการของเด็กวัยนี้ เด็กจะเห็นตนเองสำคัญ และจะเกิดความพยายามทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ครูต้องเข้าใจว่าเด็กต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้ผลงานดีเด่นกว่าคนอื่น เด็กบางคนพยายามแข่งขันกับเพื่อนๆ และต้องการเห็นผลงานของตนเอง อยู่ในระดับสูง ถ้าครูแสดงความสนใจเป็นรายบุคคลจะช่วยให้นักเรียนกระตือรือร้น อาจจะแสดงออกมา และเห็นคุณค่าของตัวเองมากขึ้น
3. การติดตามดูแลการทำงานของเด็กอย่างใกล้ชิด เด็กบางคนขาดความเชื่อมั่นในตัวเองครูต้องคอยแนะนำ เพื่อเด็กจะรู้สึกอบอุ่นใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อครูและวิชาที่เรียนด้วย
4. การให้อิสระในการทำงาน เป็นสิ่งที่เด็กชอบมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น โดยครูต้องคอยดูแล ไม่ใช่ควบคุม เด็กจะปลอดโปร่งใจ และรู้สึกเป็นอิสระ
5. การเสริมกำลังใจ ครูต้องไม่ใช้อารมณ์กับเด็ก ควรชมเชยและแนะนำ ควรตีเป็นการเล่นตัวอย่าให้เด็กรู้สึกอับอายและท้อถอย
6. การจัดนิทรรศการผลงานเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กพอใจเป็นอันมาก ถึงเด็กจะทำงาน

ไม่ได้เท่าเทียมคนอื่นๆ แต่เด็กก็อยากทำงานได้ดี อยากแสดงฝีมือ และสนใจการเรียนมากขึ้น

7. การใช้เวลาในการทำงานปฏิบัติ ไม่ควรให้น้อยหรือมากเกินไป
8. การวางแผนงานของครูผู้สอนและการแก้ปัญหาให้แก่นักเรียน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของครูการให้งานต้องเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ไม่ง่ายหรือยากเกินไป
9. การให้ความยุติธรรมกับเด็กครูต้องเป็นผู้มีความรู้ ตัดสินใจถูกต้อง การวัดผล การประเมินผลถูกต้องเที่ยงธรรมต้องใช้วาทะศิลป์และจิตวิทยาพร้อมกันไป
10. การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูต้องเตรียมการสอน วางแผนล่วงหน้า แหล่งวัสดุ แหล่งความรู้ นักเรียนต้องไปหาได้ไม่ยากนัก

นักเรียนในวัยนี้เป็นวัยที่อยากแก่การปกครอง การใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก การให้ความเป็นธรรม การให้ความเสมอภาค เป็นเรื่องจำเป็นมาก ครูจะเป็นที่ไว้วางใจหรือไม่อย่างไร จะเป็นที่นับถือของเด็กหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวครูเป็นสำคัญ ครูต้องไม่เป็นตัวปัญหา ต้องเป็นผู้แก้ไข ปัญหาจึงจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายและประสบผลสำเร็จในการสอน (ชลอปงษ์สามารถ, 2526)

6. ด้านสื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนไม่ว่าวิชาใดๆ การเรียนการสอนวิชาศิลปะ ก็เหมือนกับวิชาอื่นๆ ที่จำเป็นจะต้องมีสื่อการสอน เนื่องจากสื่อการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนนั้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรมวิชาการ (2521) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือ ตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ต่อไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

สื่อการเรียนการสอนหมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระ ที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้กระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการและความรู้สึกริक्तคิดต่างๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร (จินตนา ไบกาชูยี, 2535:11)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือวัสดุอุปกรณ์ และวิธีสอนประกอบ วัสดุหมายถึงสิ่งสิ้นเปลือง เช่น ชอล์ค รูปภาพ แผนที่ต่างๆ , อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ยั่งยืนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่างๆ ส่วนวิธีสอนประกอบหมายถึง วิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆเหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยิ่งหมายรวมไปถึง การทัศนศึกษา การทดลอง ต่างๆด้วย

บำรุง กลิตเจริญและคณะ (2527) กล่าวว่า สื่อการสอนหรือวัสดุทัศนวัสดุหมายถึงวัตถุ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพ ตลอดจนสถาบัน สถานที่ และกิจกรรมต่างๆ ที่ครูใช้ประกอบการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนของเด็ก บังเกิดผลดีที่สุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สื่อการสอนคือ ของทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะ เจตคติ และความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าให้แก่เด็กนั่นเอง

บทบาทของสื่อการเรียนการสอน

จินตนา ไบกาชูยี (2535:18) กล่าวว่าไว้ว่า

1. เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน
ในสภาพของการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ มีแนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้เกิดขึ้น อาทิเช่น เป้าหมายการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการสอนของครู-เป็นการเรียนของนักเรียน การเรียนรู้มีหลายวิธีการ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนหลายๆ อย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคลของนักเรียน การใช้สื่อการเรียนการสอน เป็นไปเพื่อจุดประสงค์ของการเรียนของรายบุคคลมากกว่าจะเป็นกลุ่ม และการเรียนการสอนเริ่มมีระบบมากขึ้น มีการใช้แผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนจะต้องรู้จักวางแผนการเรียนการสอนของ

ตนเอง นั่นคือ ครูจะต้องรู้จักกระบวนการวางแผนการเรียนการสอนด้วย และในกระบวนการวางแผนการเรียนการสอนนั้น การพิจารณาใช้สื่อการเรียนการสอนก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

จะเห็นได้ว่า แม้แนวคิดใหม่ๆ จะเกิดขึ้น แต่สื่อการเรียนการสอนก็ยังคงความสำคัญอยู่มากและจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะบทบาทของครูเปลี่ยนไปจากผู้ให้ความรู้-เป็นผู้แนะแนวความรู้จากสื่อการเรียนการสอนชนิดต่างๆ สื่อการเรียนการสอนกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้สำหรับกระบวนการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ผล อีกทั้งในปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนก็มีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ครูพูดหรืออธิบาย (ซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนชนิดหนึ่ง) หนังสือเรียน สื่อที่เรียนด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ตลอดจนสื่อโสตทัศน ซึ่งได้แก่ เทป วิดีโอ สไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

2. มีหลายรูปแบบ

ในการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนการสอน ซึ่งก็แน่นอนว่าจะต้องมีความกว้างขวาง หลากหลาย หลายข้อหลายประการให้ทั้งผู้จดจำ คิดเป็นทำเป็นด้วย การที่นักเรียนจะบรรลุจุดประสงค์หลายๆ อย่างได้นั้น ครูจะใช้วิธีบอกหรืออธิบายอย่างเดียว หรืออ่านจากหนังสือเรียนอย่างเดียว นักเรียนคงจะไม่บรรลุจุดประสงค์แน่ นั่นคือเกิดความจำเป็นที่ต้องมีสื่อการเรียนที่หลากหลายและหลายรูปแบบ ซึ่งมีความเหมาะสมกับนักเรียน และมีระบบการสร้างหรือการพัฒนาตามกระบวนการสร้าง พัฒนาสื่อการเรียนการสอนนั่นเอง

3. บทบาทพื้นฐานของสื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือ

สมพร จารุณี ได้กล่าวไว้ในเอกสารการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ สรุปความในเรื่องบทบาทพื้นฐานการเรียนการสอน ประเภทหนังสือ ไว้ 3 ประเด็นด้วยกันดังนี้

"ประเด็นแรก คือ สื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ เป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารได้ทางเดียว ผู้อ่านจะอ่านสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ ส่วนจะเข้าใจหรือไม่เป็นเรื่องของผู้อ่าน ซึ่งส่วนใหญ่จะอ่านแล้วไม่เข้าใจ...หรือเข้าใจบ้าง...ไม่เข้าใจบ้าง...หรือเข้าใจผิดไปเลยก็มี ยิ่งเป็นนักเรียนที่ต้องอ่านหนังสือเรียนด้วยตนเองแล้ว นักเรียนจะได้รับผลโดยตรงจากการอ่านของตัวเองที่เดียว

ประเด็นที่สอง คือ หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือ ที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะคุณสมบัติพื้นฐานของหนังสือเรียน คือประมวลสาระความรู้ในรายวิชาต่างๆ ตามที่กำหนดในหลักสูตร ในแง่หนังสือเรียนอาจจะสนองจุดประสงค์ของเรียนการสอนในเรื่องของความรู้ และความเข้าใจได้ดีพอสมควร แต่ทั้งนี้ต้องอยู่กับเงื่อนไขที่ว่านักเรียนอ่านหนังสือแล้วเข้าใจได้ตลอดอย่างถูกต้อง ส่วนจุดประสงค์ที่สูงกว่านี้ในชั้นของความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ต่างๆ หรือการนำไปใช้ หนังสือเรียน หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ ไม่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายนี้ได้

ประเด็นที่สาม คือ หนังสือเรียนทั้งฉบับของกระทรวงศึกษาธิการ หรือฉบับของสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้นั้น จัดทำขึ้นประจำรายวิชาต่างๆ สำหรับชั้นต่างๆ สำหรับให้นักเรียนชั้นนั้นๆ ทั่วประเทศใช้ไม่ได้จัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับนักเรียนเก่ง หรือนักเรียนปานกลาง หรือนักเรียนอ่อน หรือจัดทำขึ้นสำหรับนักเรียนในกรุงเทพฯ ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ หรือภาคอื่นๆ นี่คือจุดอ่อนของหนังสือเรียนที่มีอยู่ในตัว

เป็นสิ่งที่ยากมากที่จะสร้างหนังสือเรียนขึ้นมาเล่มหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้กับนักเรียนจำนวนมากมาขนาดนี้ โดยที่นักเรียนเหล่านั้นมีความรู้ไม่เท่ากัน มีประสบการณ์เดิมต่างกัน มีความสนใจต่างกัน อีกทั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันด้วย ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมาก

ข้อจำกัดของหนังสือเรียนเหล่านี้ ทำให้ครูผู้สอนรู้ปัญหาว่า ถ้าจะใช้หนังสือเรียนให้ได้ผลหรือเป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ของนักเรียนได้นั้น จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และผู้ที่จะเป็นคนกลางระหว่างผู้เขียนหนังสือเรียน หรือหนังสือเรียน และผู้เรียนนั้น คือครูผู้สอนนั่นเอง"

ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอน มีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอน เพราะจะช่วยให้การเรียนการสอนน่าสนใจและได้ประโยชน์คุ้มค่า ดังนั้น ครูผู้สอนทุกท่านจึงควรที่จะเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนของตน ซึ่งสื่อดังกล่าวนี้มีให้เลือกหลายประเภทดังเช่น สุจริต เพียรชอบ (2525) ได้แบ่งประเภทของสื่อออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. สื่อการสอนประเภทวัสดุ

ได้แก่ กระดานดำ ป้ายนิเทศ กระดาษ แผนที่ ลูกโลก ภาพวาด ภาพถ่าย โปสเตอร์ หุ่นจำลอง ของจริง ฟิล์ม ฟิล์มภาพยนต์ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง

2. สื่อการสอนประเภทเครื่องมือ

ได้แก่ เครื่องรับวิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นจานเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์

3. สื่อการสอนประเภทกิจกรรม

ได้แก่ การจัดป้ายนิเทศ การจัดกระเบาะทราย การจัดนิทรรศการ การจัดการศึกษาออกสถานที่

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2534) ยังได้กล่าวถึงประเภทต่างๆ ของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ประกอบการสอน ดังนี้

1. ของจริง ที่ต้องอาศัยการสาธิต ทดลอง หรือศึกษาออกสถานที่
2. ตำรา หรือเอกสารต่างๆ ที่ใช้ประกอบ ในการเรียนการสอน
3. แผ่นภาพต่างๆ แผนภูมิ สไลด์
4. ภาพเคลื่อนไหว เช่น ภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์
5. เทปบันทึกเสียง
6. บทเรียนสำเร็จรูป หรือบทเรียนโปรแกรม

ซึ่งครูผู้สอนและโรงเรียนจะต้องมีการเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้พร้อม โดยดำเนินการ ดังนี้คือ

1. สำรวจความต้องการของครูและนักเรียน
2. สำรวจวัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว
3. จัดซื้อจัดหาจัดทำ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่สอดคล้องกับความต้องการของครูนักเรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา รวมทั้งจัดระบบที่เหมาะสม
4. จัดเก็บวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ
5. ซ่อมแซมสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีอยู่เสมอ

(กรมวิชาการ, 2533)

การใช้หนังสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ประเภทของหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน

หนังสือในโรงเรียน แยกตามลักษณะของหนังสือได้ดังนี้

1.1 หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตร ลักษณะอาจเป็นเล่ม เป็นชุด เป็นแผ่น เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดใช้ในการเรียน หนังสือเรียนอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบการเรียน

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ได้แต่ไม่ได้กำหนดเป็นหนังสือเรียน แต่หนังสือแบบนี้ใช้ประโยชน์ในด้าน

- การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
- การเสริมสร้างทักษะ และนิสัยรักการอ่าน
- การเพิ่มพูนความรู้ในหลักสูตรให้กว้างขวางมากขึ้น

หนังสือเสริมประสบการณ์จำแนกประเภทได้ดังนี้

- ก. หนังสืออ่านนอกเวลา
- ข. หนังสืออ่านเพิ่มเติม
- ค. หนังสืออุเทศ (หนังสือที่ใช้อ้างอิงเกี่ยวกับการเรียน เช่น ปทานุกรม พจนานุกรม)
- ง. หนังสือส่งเสริมการอ่าน

1.3 แบบฝึกหัด คือสื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะในการเรียน หนังสือประเภทนี้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532:206)

การใช้หนังสือเรียน

จากประเภทของหนังสือที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็จะนำมาใช้ในโรงเรียนโดยแยกเป็น

2 ประเภท คือ

1. หนังสือบังคับใช้ คือหนังสือเรียนและหนังสือแบบฝึกหัดที่กระทรวงศึกษากำหนดว่าหนังสือนี้บังคับใช้ ทุกรายการจะต้องผ่านการตรวจโดยคณะกรรมการก่อน

หนังสือบังคับใช้นี้ กระทรวงศึกษาธิการจะมีคำสั่งหรือประกาศเรื่องกำหนดหนังสือเรียนแต่ละปีการศึกษาว่าด้วยเป็นหนังสือบังคับใช้เท่านั้น ให้เป็นที่เลือกใช้ในโรงเรียน

2. หนังสือไม่บังคับใช้ หนังสือประเภทนี้เป็นหนังสือที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียน ของครู แต่ไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนมีไว้ใช้ประจำตัว

ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

การนำสื่อการสอนไปใช้ ก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น ก่อนจะใช้ จึงต้องมีการจัดเตรียมไว้ให้พร้อมและทดลองใช้หาข้อบกพร่อง สื่อการสอนใช้แทนครูไม่ได้ แต่เป็นสื่อที่ช่วยการสอนได้ การใช้สื่อการสอนควรปฏิบัติดังนี้

1. เลือกสื่อการสอนที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ของการสอนและสถานการณ์
 2. ศึกษาคุณสมบัติของสื่อการสอนที่เลือกแล้วเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการใช้
 3. เตรียมการใช้สื่อการสอนและสถานที่ให้พร้อม
 4. ต้องมีการประเมินผลหลังการใช้ เพื่อปรับปรุงแก้ไข
- และในการเลือกใช้สื่อการสอน เพื่อให้เกิดผลดีที่สุดนั้น ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนเลือก(Selection)

- เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียนหรือไม่
- ตรงกับจุดมุ่งหมายของบทเรียนหรือไม่
- สัมพันธ์กับเรื่องที่สอนหรือไม่
- ทันสมัยหรือไม่
- มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของนักเรียนหรือไม่ ฯลฯ

2. ขั้นตอนเตรียม(Preparation) คือ

ก. เตรียมครู

- ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
- พิจารณาความต้องการและความสนใจของนักเรียน
- จัดหาหรือผลิตสื่อการสอนไว้ให้พร้อม
- เตรียมกิจกรรมต่างๆ ไว้
- เตรียมการวัดผล

ข. เตรียมนักเรียน

- อธิบายให้นักเรียนทราบว่ามีกิจกรรมอะไร
- เตรียมนักเรียนที่จะเป็นผู้ช่วยครูในการใช้อุปกรณ์
- กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ

ค. เตรียมชั้นเรียน

- จัดโต๊ะเก้าอี้ให้เพียงพอ
- จัดเครื่องมือ จัดควบคุมแสงเสียงและระบายอากาศ
- เครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น สายไฟ ปลั๊กไฟ

3. ชั้นใช้หรือแสดง (Presentation) ครูควรรีบทัดดังนี้

- ให้นักเรียนมีส่วนร่วม
- กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจขณะกำลังใช้
- ขณะใช้ต้องให้นักเรียนได้ยินและมองเห็นชัดเจน
- ครูต้องบรรยาย อธิบายประกอบอย่างชัดเจน
- สำนวญข้อบกพร่องเสมอ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

4. ชั้นติดตามผล (Follow up) ทั้งนี้เพื่อ

- ให้นักเรียนทราบว่าได้รับความรู้ไปมากน้อยเพียงใด
- นักเรียนได้รับความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนมาแล้วอย่างไร
- วิธีสอนและการใช้สื่อการสอนของครูได้ผลเพียงใด

(บำรุง กลัดเจริญและคณะ, 2527)

อย่างไรก็ตามในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น ครูจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของบทเรียน จุดมุ่งหมายของการนำสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และที่สำคัญครูต้องเข้าใจลักษณะสื่อการสอนชนิดต่างๆ ว่าสามารถใช้เพื่อเร้าความสนใจ ให้ความหมายและประสบการณ์อย่างไรบ้าง (รุ่งทิวา จักรกร, 2527) และในการเลือกสื่อการสอนนั้น จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความสอดคล้องกับเรื่องที่จะสอน ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ช่วยประหยัดเวลา นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้รวดเร็ว มีประสบการณ์กว้างขวาง เกิดทักษะเพิ่มขึ้น (สุจริต เพ็ชรชอบ, 2523)

7. การวัดและการประเมินผล

7.1 ความหมายของการวัดและประเมินผล

7.1.1 การวัด หมายถึงกระบวนการเพื่อจะให้ได้มาซึ่งตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมาย แทนคุณภาพหรือคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัดโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมีกฎเกณฑ์ เช่น การวัดน้ำหนักของนักเรียนเป็นการแปลงคุณลักษณะด้านน้ำหนักของนักเรียนออกมาเป็นตัวเลขว่าหนักกี่ปอนด์หรือกิโลกรัมโดยใช้เครื่องชั่งน้ำหนักที่เที่ยงตรง หรือการวัดความสามารถในการคิดเลขของนักเรียน เป็นการแปลงคุณภาพด้านความสามารถในการคิดเลขของนักเรียนออกมาเป็นคะแนน โดยใช้แบบทดสอบที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

จากคำอธิบายข้างต้น จึงจำแนกการวัดออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การวัดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่นการวัดความยาวของโต๊ะ ส่วนสูงหรือน้ำหนักของคน เป็นต้น การวัดแบบนี้สามารถแปลความหมายของสิ่งที่จะวัดได้โดยตรงด้วยการอ่านค่าตัวเลขที่ปรากฏอยู่บนเครื่องวัด

2. การวัดในสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เชาวินปัญญา หรือความถนัดของนักเรียน เป็นต้น การวัดแบบนี้จำเป็นต้องแปลความหมายของสิ่งที่จะวัดเสียก่อน ดังตัวอย่างการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านการนำไปใช้ ผู้ที่สร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมด้านการนำไปใช้ของนักเรียนต้องทราบว่าพฤติกรรมการนำไปใช้นี้มีลักษณะอย่างไร ถ้าตีความหมายของคำว่า "การนำไปใช้" ผิด ผลที่ได้จากการวัดย่อมคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง และเครื่องมือวัดในที่นี้ อาจเป็นแบบทดสอบปรนัย โดยผลที่เกิดจากการสอบต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ เช่น ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ดังนั้นเมื่อทำถูก 20 ข้อ จะได้ 20 คะแนน เป็นต้น

7.1.2 การประเมิน หมายถึงกระบวนการตัดสินคุณค่าของวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคล โดยวิเคราะห์จากข้อมูลซึ่งได้มาจากการวัด เช่น เมื่อเราวัดความยาวโต๊ะ โดยใช้ไม้เมตร ถ้าอ่านค่าตัวเลขได้ 4 เมตร ความยาวของโต๊ะเท่ากับ 4 เมตรนี้เรียกว่า การวัด แต่ถ้าบอกต่อไปว่า

โตะตัวนี้ยาวเกินไปที่จะนำมาวางไว้ในห้องนี้ คำกล่าวนี้เรียกว่า การประเมิน หรือจากการ
 สอบความถนัดการใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ภายหลังเมื่อตรวจให้คะแนนแล้ว ถ้าปรากฏว่า
 เด็กชาย ก. ได้ 80 คะแนน เด็กชาย ข. ได้ 30 คะแนน คะแนนที่ได้นี้เราเรียกว่า การวัดถ้าครู
 กล่าวต่อไปว่า เด็กชาย ก. มีความถนัดการใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์สูงกว่า เด็กชาย ข. คำ
 กล่าวนี้เรียกว่า การประเมิน ในแง่ของการประเมินผลการศึกษา มีความหมายเช่นเดียวกัน
 คือเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของข้อมูลทางการศึกษาที่วัดมาได้ การประเมินผลการศึกษาที่ดีจำ
 เป็นต้องมีข้อมูลมากพอ จึงจะประเมินได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น การให้เกรดซึ่งเป็น
 การประเมินแบบหนึ่ง จำต้องมีคะแนนสอบ ยิ่งสอบหลายๆ ครั้งยิ่งดี และอาจต้องใช้ข้อมูลอื่นๆ
 ประกอบ เช่น รายงานที่ทำ การบ้านที่ส่ง การเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอหรือความกระตือรือร้น
 เป็นต้น

7.2 การประเมินผล

การประเมินผลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่หนึ่งคือ จุดมุ่งหมาย ซึ่งถ้าปราศจากจุดมุ่ง
 หมายแล้วก็จะไม่สามารถประเมินผลได้ ในการประเมินผลนั้น จะต้องประเมินให้ได้ว่าประสบ
 การณ์ทั้งหมดที่จัดให้แก่ผู้เรียนมีความยากง่าย ช้าช้อนและจัดลำดับไว้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด
 การจัดประสบการณ์เหล่านั้นให้แก่ผู้เรียนได้ใช้วิธีที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและกระบวนการ
 การเรียนรู้เพียงใด ผู้เรียนได้พัฒนาด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใดพัฒนาการของผู้เรียนดังที่
 เป็นไปตามทิศทางที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ซึ่งในการประเมินดังกล่าวนี้จะต้องสอดคล้อง
 กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แต่กระนั้นก็ตามการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายบางครั้งแสดงให้เห็นถึง
 ความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังของหลักสูตรกับผลที่เกิดขึ้นจริง

อย่างไรก็ตามการประเมินผลควรจะต้องง่ายต่อการประเมินตนเอง ง่ายและสะดวก
 ต่อการเรียนการสอน มีแบบบันทึกที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายสำหรับการบันทึกที่จำเป็น จัดหาข้อมูล
 ย้อนกลับที่ต่อเนื่อง เป็นคำถามในการพัฒนาหลักสูตรและนโยบายการศึกษาที่กว้างขึ้น ซึ่งข้อมูลย้อน
 กลับที่ได้จากการประเมินผลจะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และเป็นส่วนหนึ่งในกระ
 บวนการพัฒนาหลักสูตรด้วย

การวัดและการประเมินผลวิชาศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กระบวนการสุดท้ายของการจัดการเรียนการสอนก็คือการวัดผล ประเมินผล ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในรายวิชานั้นๆ หรือไม่ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2533) ได้กล่าวว่าโรงเรียนควรเตรียมความพร้อมเพื่อการวัดผล ประเมินผล ตามหลักสูตรดังนี้

- 1) ชี้แจงให้ครูเข้าใจระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน
- 2) กำหนดสัดส่วนของคะแนน การประเมินผลระหว่างภาค กับปลายภาคเรียน
- 3) กำหนดวิธีการวัดผล เลือกเครื่องมือที่จะใช้วัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างเหมาะสม
- 4) นำจุดประสงค์การเรียนรู้ออกมาวิเคราะห์ความสำคัญ เพื่อนำไปใช้

เป็นจุดประสงค์สำหรับการวัด และการประเมินผลการเรียน

- 5) นำผลการทดสอบไปแปรผล
- 6) รายงานผลการประเมินให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
- 7) นำข้อมูลจากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- 8) จัดทำระบบประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยตัวเองของโรงเรียนเพื่อใช้ปรับปรุงงาน

ของโรงเรียนในทุกๆ ด้าน

การวัดผลประเมินผลในวิชาศิลปะ ผู้สอนควรจะได้เรียนรู้ระเบียบของ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้นั้นผู้สอนควรวัดผลระหว่างภาคเรียน เพื่อเป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่ นอกจากนี้ควรประเมินด้านพฤติกรรมของผู้เรียนด้วยถ้าพบว่าผู้เรียนไม่มีความถนัดในวิชา ก็จะได้ปรับปรุงหรือเลือกเรียนวิชาอื่นต่อไป ซึ่งอาจจะพบศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ก็ได้ ซึ่งการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่แตกต่างกัน ดังที่นักวิชาการต่างๆ ได้กล่าวไว้คือ

การวัด (Measurement) และการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่แตกต่างกันแต่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน (สุลักษณ์ ศรีบุรี. ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายว่า

การวัด (Measurement) คือการกำหนดค่าเป็นตัวเลขให้แก่สิ่งของ หรือเหตุการณ์ตามกฎเกณฑ์ เป็นกระบวนการที่แสดงผลผลิต หรือคุณลักษณะที่วัดได้จากเครื่องมือวัดอย่างมีระบบ

การประเมินผล (Evaluation) คือการให้คุณค่าแก่สิ่งของต่างๆ ตามมาตรฐานที่ต้องการ โดยอาศัยผลจากการวัด กล่าวคือ เมื่อวัดได้ค่าเป็นจำนวนตัวเลข หรือปริมาณแล้วก็นำมาพิจารณา วิเคราะห์ ตีราคาคุณค่า แล้วสรุปคุณค่าของสิ่งนั้นออกมา

เครื่องมือในการวัดผล ที่เป็นวิธีการในการวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนของครู ศิลปะเพื่อนำผลที่ได้มาประเมิน โดยทั่วไปมีอยู่ 5 เทคนิค (ชโล พงษ์สามารถ, 2526) คือ

1. การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีวัดผลที่ใช้มากในการวัดพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด การทดสอบจะช่วยให้ผู้สอนทราบสมรรถภาพของผู้เรียน
2. การสังเกต (Obsevation) เป็นวิธีการวัดพฤติกรรมด้านความรู้สึกของ ผู้เรียน โดยมีอาจารย์เป็นผู้สังเกต นับตั้งแต่การเริ่มบทเรียนจนกระทั่งจบบทเรียน
3. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งย่อมนำมาซึ่งข้อเท็จจริงบางประการได้ เช่น บุคคลิกภาพ ท่วงท่าวาจา ปฏิภาณ ไหวพริบทัศนคติบางประการ และ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
4. แบบสอบถาม (Questionaire) เป็นการวัดความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ ทัศนคติบางที่ใช้คู่กับการสัมภาษณ์
5. การตรวจผลงาน (Checking) เป็นการวัดผลจากผลงานสำเร็จ เพื่อให้ทราบถึงทักษะ ความก้าวหน้าของผู้เรียน การแก้ปัญหา และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นต้น

เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco 1958) กล่าวว่า ในการประเมินผลงานศิลปะ มีจุดประสงค์ทั่วไปดังนี้คือ

1. เพื่อทำนายความสำเร็จในศิลปะ
2. เพื่อวัดความก้าวหน้า หรือความเจริญงอกงามด้านมโนทัศน์ การเปลี่ยนแปลง การควบคุมวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถในการแสดงออก
3. แสดงให้เห็นความแตกต่างและรับรองของผู้เรียน
4. วิจัยอุปสรรคในการเรียนรู้ สมอง กาย อารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์และ

สุนทรียภาพ

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ได้พยายามศึกษาและรวบรวม
วัตถุประสงค์การเรียนรู้การสอนออกเป็น 3 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ

1. ทางพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
2. ทางเจตพิสัย (Affective Domain)
3. ทางทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

สำหรับรายละเอียดในแต่ละกลุ่มโดยสังเขปมีดังนี้

1. พุทธิพิสัย คือมีความรู้ มีความเข้าใจที่ถูกต้อง นำความรู้ไปใช้ได้ สามารถ
วิเคราะห์แยกแยะและแสดงให้เห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆ สามารถจัดส่วนประกอบย่อยต่างๆ
เข้าด้วยกันเป็นส่วนรวมใหม่ เป็นรูปใหม่ และในขั้นสูงสุดคือสามารถตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้

พฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกจะมองเห็นได้จากความสามารถในการรวบรวมความรู้
การจำแนกข้อมูล การนำความรู้ไปใช้และการตัดสินหรือประเมินคุณค่าสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนมา

2. เจตพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทางอารมณ์จนถึงขั้นการเปลี่ยนแปลง
ทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดการยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ รายละเอียดในส่วนนี้ประกอบ
ด้วยการยอมรับปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง การแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง การสร้างค่านิยม
การจัดลำดับของคุณค่าต่างๆ และการตัดสินคุณค่าที่เป็นของตนเอง พฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก
ตามวัตถุประสงค์นี้ได้แก่การที่ผู้เรียนสามารถบอกเล่าความรู้สึก ความคิดของตนเองออกมาได้
การยอมรับค่านิยมหรือไม่ยอมรับค่านิยมบางอย่าง โดยมีเหตุผลสนับสนุน ตลอดจนความสามารถ
ในการแสดงออกซึ่งศรัทธาและความเชื่อต่างๆ โดยมีเหตุผล

3. ทักษะพิสัย ในกลุ่มนี้เรียนมีทักษะลักษณะของการเคลื่อนไหวทางกาย การประ
สานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อ และระบบประสาทเป็นสิ่งสำคัญ

กิจกรรมที่แสดงออกตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ คือ การเขียน การพูด การวาด การรำ
การพิมพ์ดีด การร้องเพลง หรือกิจกรรมทางพลศึกษา เป็นต้น

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2529) ได้เสนอหัวข้อของการประเมินผลตามพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ทั้ง

3 ด้านของบลูม คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย มีหัวข้อในการประเมินดังนี้
 - 1.1 เนื้อหาวิชา
 - 1.2 กระบวนการทำงาน
 - 1.3 องค์ประกอบศิลปะ
 - 1.4 ประวัติศาสตร์ศิลป์
 - 1.5 สุนทรียภาพ
2. ด้านจิตพิสัย มีหัวข้อในการประเมินดังนี้
 - 2.1 ความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 2.2 ความสนใจในศิลปะ
 - 2.3 ความขยันเอาใจใส่
 - 2.4 การยอมรับรูปแบบต่างๆของศิลปะ
3. ด้านทักษะพิสัย มีหัวข้อในการประเมินดังนี้
 - 3.1 ความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์

ซึ่งสอดคล้องกับรายงานประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาต่างๆ ในวิชาศิลปศึกษา (ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527)ซึ่งกล่าวถึงการวัดและประเมินผลวิชาศิลปะคือ

1. เน้นการพัฒนาปรับปรุง มากกว่าการตัดสินให้ตก
2. คำนึงถึงประสบการณ์ และลักษณะของผู้เรียน
3. ระบบวัดผลที่ผสมผสานกับการสอน
4. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอน
5. ประเมินให้ครบทุกด้าน คือ ด้านสติปัญญา จิตใจ และทักษะปฏิบัติ
6. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน
7. บอกแนวประเมินและแนวปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงผลสัมฤทธิ์สูงสุด

จรัญ คำยัง(ม.ป.ป.) ได้เสนอแนวความคิด และหลักการประเมินผลวิชาที่มีภาคปฏิบัติ
ดังนี้

1. การประเมินความรู้พื้นฐาน (Knowledge) ในการปฏิบัติงานใด ๆ ผู้ปฏิบัติควรมี
ความรู้ในการปฏิบัตินั้นๆ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวัดความรู้
พื้นฐานนี้ มักจะเป็นการสอบถาม หรือการสอบโดยการใช่แบบสอบถาม

2. การประเมินกระบวนการ (Process) ในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติต้องวางแผนหรือ
กำหนดขั้นตอนในการทำงานให้ชัดเจน วางงานที่จะทำเริ่มต้นอย่างไร และสิ้นสุดลงอย่างไร
บางครั้ง ในกระบวนการทำงาน อาจมีกระบวนการย่อยแทรกอยู่ด้วย การวัดกระบวนการทำงานจึง
ควรวัดเป็นขั้นตอนตามที่ได้วางแผนไว้ โดยใช้การสังเกตประกอบเครื่องมือประเมินผล ได้แก่
แบบบันทึกการปฏิบัติงาน แบบสำรวจรายการ หรือมาตรฐานค่า

3. การประเมินผลงาน (Product) การปฏิบัติงานบางอย่าง หลังจากทำงานถึงขั้น
สุดท้ายแล้ว จะเกิดผลงานตามมาด้วย จึงต้องมีการวัดและประเมินผลงานนั้น การประเมินผลงาน
ถือว่าการประเมินทักษะการปฏิบัติขั้นสุดท้าย ผลงานหรือผลผลิตนั้น มีองค์ประกอบใดบ้างที่จะต้อง
วัดและจะต้องประเมิน การวัดผลงานจะต้องใช้การสังเกตผลงาน ประกอบกับเครื่องมือได้แก่
มาตรฐานค่า หรือมาตรจัดอันดับคุณภาพ

4. การประเมินคุณลักษณะในการทำงาน (Working Habit) ในการปฏิบัติงาน
สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือ คุณลักษณะที่ดีในการทำงาน เนื่องจากการเรียนการสอนใน
ห้องเรียน หรือห้องปฏิบัติการ ซึ่งรวมถึงโรงฝึกงานและงานสนามต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีการ
ประเมินการปฏิบัติ ก็ควรนำคุณลักษณะดังกล่าวมาประเมินด้วย โดยให้ผู้ประเมินแต่ละคน เน้นใน
จุดที่ได้พัฒนาไว้แล้วมาประเมิน การประเมินด้านนี้ ควรเป็นการสังเกต ประกอบเครื่องมือประเมิน
ได้แก่ แบบสำรวจรายการหรือมาตรฐานค่า

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลในวิชาศิลปศึกษาควรคำนึงถึง พัฒนาการ
ประสบการณ์และลักษณะของผู้เรียน การวัดและประเมินผล ต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ
การสอน และวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งควรประเมินให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญาด้านจิตใจ
และด้านทักษะปฏิบัติ.

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า จากการที่หลักสูตรได้เปลี่ยนแปลงไปการจัดการศึกษา จึงต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ที่เปลี่ยนแปลงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาก็คือครูผู้สอน ซึ่งมีบทบาทอย่างมากที่จะดำเนินการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร วิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็เช่นกัน เมื่อมีการประกาศหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) ขึ้นมาใช้ ครูศิลปะจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจกับหลักสูตรว่ามีจุดมุ่งหมาย มีวัตถุประสงค์ และนโยบายใด แล้วจึงมาจัดเตรียมการสอนโดยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจถ่องแท้ แล้วจึงกำหนดเนื้อหาวิชา วิธีสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับตัวแม่บทคือหลักสูตรมากที่สุด

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงสภาพ และปัญหาของการเรียนการสอนวิชาศิลปะในวิชาเลือกเสรีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายดังกล่าวว่ามีความสอดคล้องกับหลักสูตร และหลักวิชาการต่างๆหรือไม่ เพียงไร ซึ่งจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในโครงการร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรตั้งแต่ปีการศึกษา 2533พร้อมกันทุกชั้นและ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 ทบอຍใช้ในปีละชั้น และครบทุกระดับชั้นแล้วเมื่อปีการศึกษา 2536 จึงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมที่จะทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้เลือกประชากรที่ เขตการศึกษา 9 เนื่องจากเป็นเขตที่ผู้ทำการวิจัยสอนอยู่ ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และเหตุผลที่สำคัญที่สุดคือ เขตการศึกษา 9 นั้นเป็นเขตที่วิชาศิลปะได้สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนต่างๆเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ และโรงเรียนบางโรงเรียนเช่นโรงเรียนศรีสงคราม จังหวัดเลยนั้นแต่ละปีจะมีนักเรียนสอบเข้าศึกษาต่อทางด้านศิลปะได้เป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงน่าสนใจที่จะศึกษา เพื่อขยายฐานสู่โรงเรียนขนาดอื่นๆต่อไป

เขตการศึกษา 9 ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเลยจังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดหนองบัวลำภู มีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 245 โรงเรียน โรงเรียนสาขาจำนวน 95 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 36 โรงเรียน ขนาดกลาง 114 โรงเรียน และขนาดเล็ก 191 โรงเรียน มีครูจำนวน 9,727 คน นักเรียน

จำนวน 215,297 คน (หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 9 ,2537) และเขตการศึกษา 9 นี้ นับว่าเป็นเขตการศึกษาที่มีโรงเรียนต่างๆ ที่มีชื่อเสียงทางด้านการจัดสอนศิลปะเป็นอย่างมาก เช่น โรงเรียนศรีสังขรามวิทยา อ.วังสะพุง จ.เลย โรงเรียนเลขพิทยาคม อ.เมือง จ.เลย โรงเรียนมัธยมศึกษา อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น และโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย อ.เมือง จ.ขอนแก่น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนที่เป็นศูนย์การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของจังหวัดต่างๆดังนี้คือ จังหวัดเลยได้แก่โรงเรียนเลขพิทยาคม จังหวัดอุดรธานีได้แก่โรงเรียนกุมภวาปี จังหวัดหนองบัวลำภูได้แก่โรงเรียนคำแสนวิทยาสรรค์ จังหวัดขอนแก่นได้แก่โรงเรียนบ้านไผ่ จังหวัดสกลนครได้แก่โรงเรียนพรหมานุภาพจารย์ และจังหวัดหนองคายคือโรงเรียนน้ำสาววิทยา ซึ่งศูนย์เหล่านี้จะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล เป็นผู้นำในการใช้หลักสูตรของกลุ่ม รวมทั้งพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะในระดับจังหวัด

อย่างไรก็ตามโรงเรียนต่างๆ ในเขตการศึกษา 9 ก็ไม่ได้มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จในการจัดการสอนศิลปะอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง การจัดสอนวิชาศิลปะตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ว่าในเขตการศึกษา 9 นั้นได้มีการจัดการสอนวิชาศิลปะอย่างสอดคล้องกับหลักการ , จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และความต้องการของผู้เรียนหรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคประการใดบ้าง โดยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็น ครูผู้สอนวิชาศิลปะ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษทั้งนี้เพราะจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการเปิดวิชาเลือกเสรีวิชาศิลปะนั้น โรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดเล็กส่วนมากจะไม่เปิดสอน แต่โรงเรียนขนาดใหญ่จะมีการเปิดวิชาเลือกเสรีรายวิชาศิลปะอย่างกว้างขวางกว่าทั้งนี้เพราะมีบุคลากรพร้อม และมีนักเรียนเป็นจำนวนมากนั่นเอง และนักเรียนที่เรียนวิชาเลือกเสรีวิชาศิลปะส่วนหนึ่งมีความต้องการศึกษาต่อทางด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษาซึ่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 9 นี้มีการแข่งขันกันสูง ในเรื่องเป้าหมายของจำนวนนักเรียนที่สอบเข้าศึกษาต่อได้ในมหาวิทยาลัยของรัฐโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้เปิดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์สาขาศิลปศึกษา ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นความต้องการของท้องถิ่นอย่างหนึ่ง อันเนื่องมาจากความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจังหวัดต่างๆ ในแถบนี้ ทำให้มีความต้องการบุคลากรทางด้านศิลปะนี้มากขึ้น และจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้สอนวิชาเลือก

เสรีราชวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาตลอดพบว่าการจัดการสอนวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ค่อนข้างจะมีปัญหา การจัดวิชาศิลปะรายวิชาต่างๆ ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หรือสอดคล้องกับเนื้อหาการสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ โรงเรียนบางโรงเรียนนักเรียนไม่มีโอกาสได้เลือกเรียนรายวิชานี้ เพราะฉะนั้นการศึกษาดังกล่าว และปัญหา การจัดการสอนวิชาศิลปะในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 9 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความคาดหวังว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาศิลปะและศึกษานิเทศก์วิชาศิลปะ ได้รับรู้สภาพ และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะหาแนวทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุง ให้จัดการเรียน การสอน วิชาอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) และเพื่อนำผลไปพัฒนาการเรียนวิชาศิลปะในโรงเรียนขนาดอื่นๆและระดับอื่นๆต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปราณี ทองคำพงษ์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการจัดแผนการเรียนวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่เป้าหมาย เพื่อการพัฒนาชนบทโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 95 คนและครูผู้สอนวิชาอาชีพ 427 คน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท มีการจัดแผนการเรียนด้านวิชาการ และมีแผนการเรียนวิชาอาชีพร่วมด้วยเป็นส่วนใหญ่ และการจัดแผนการเรียน อาศัยขีดจำกัดของทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ สำหรับปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพที่พบมากที่สุดได้แก่ ด้านความพร้อมของโรงเรียน และด้านสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน

สุพิทย์ สมภักดี (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาวิชาสอนออกแบบผลิตภัณฑ์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ของอาจารย์ผู้สอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาจัดการเรียนการสอน วัสดุ

และอุปกรณ์การสอน การวัดผลประเมินผล ปัญหาต่างๆไป และเปรียบเทียบปัญหาการสอนของ อาจารย์วิทยาเขตส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนจำนวน 45 คน ผลการ วิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงมีความคิดต่อ ปัญหาในการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาการจัดการเรียนการสอน สื่อทัศนูปกรณ์หรือวัสดุอุปกรณ์การสอนและการวัดและประเมินผล ว่ามีปัญหาในระดับน้อยส่วนใน รายละเอียดของปัญหาการสอนที่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่ามีความมากคือ ปัญหาความพร้อมของ หลักสูตรกับตำราและอุปกรณ์การสอนที่สถาบันมีอยู่ ปัญหาในเรื่องการจัดงบประมาณในการจัดซื้อ เครื่องมือวัสดุทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ปัญหาการสนับสนุนส่งเสริมในการจัด เตรียมวัสดุฝึกเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนจากสถานศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเอกสารวิชาการ ตำราวารสาร ที่มีอยู่ในห้องสมุดสถาบันและปัญหาการเสาะแสวงหาข้อมูลทางวิชาการในศาสตร์ สาขาที่สอนจากหน่วยงานภายนอกสถาบัน นอกจากนี้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆไปอาจารย์ผู้สอนมีความ คิดเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับตัวนักศึกษาเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมากคือ ความรู้พื้นฐานทางด้านการออกแบบของนักศึกษาปัญหาความพร้อมความถนัดและทักษะในการปฏิบัติงานของนักศึกษาและจากการ เปรียบเทียบปัญหาการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิทยาเขตส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในด้านหลักสูตร และเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนสื่อและวัสดุอุปกรณ์การสอน การวัดและประเมินผลและ ปัญหาต่างๆไปพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วาสนา เจริญวิเชียรฉาย (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สิ่งจูงใจของนักศึกษาในการ เลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสิ่งจูงใจของนักศึกษาหญิงและชาย ในการเลือกเรียนวิชาเอก ศิลปหัตถกรรม โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาศิลปหัตถกรรม ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 200 คน ผลการวิจัย พบว่า สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับมาก ได้แก่ ความรัก ความสนใจ และความถนัดใน สาขาวิชาชีพศิลปหัตถกรรม สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับปานกลางได้แก่ ด้านความ จำเป็นบางประการ และด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องและผลการเปรียบเทียบสิ่งจูงใจ ปรากฏว่าสิ่งจูงใจ ที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาศิลปหัตถกรรมของนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชายไม่แตกต่างกัน

นิรมล ธรรมอำนาจสุข (2530) ได้วิจัยเรื่อง " การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี" ผลการวิจัย พบว่าการดำเนินการเปิดสอนวิชาชีพในโรงเรียนพิจารณาจากความพร้อมของบุคลากรและความสนใจของนักเรียน มีนโยบายสนับสนุนการเปิดสอนหมวดเกษตรกรรม คหกรรม ชุรกิจ และช่างอุตสาหกรรม เกณฑ์ในการเปิดสอนส่วนใหญ่พิจารณาจากความพร้อมของบุคลากร และความเพียงพอของจำนวนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สอน , จัดแนะแนวการเลือกเรียนวิชาอาชีพแก่นักเรียนโดยจัดป้าสนิเทศ ปฐมนิเทศ และแบบสำรวจตัวเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ครูมีการจัดทำแผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ การเตรียมการสอนและการใช้สื่อการเรียนการสอนมีเป็นบางครั้งมีการประเมินผลงานภาคปฏิบัติ สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานอยู่ภายในโรงเรียน

ด้านปัญหาพบว่าการเปิดสอนวิชาอาชีพ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น บุคลากรด้านการแนะแนวบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจในการแนะแนว ความรู้พื้นฐานของนักเรียนแตกต่างกันวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานคับแคบ

สุมาลี เกียรติทอง (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การเรียนการสอนวิชาเลือกภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของครูภาษาไทย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. ด้านหลักสูตร และหนังสือเรียน ครูภาษาไทยรับรู้ ว่า โรงเรียนได้ให้บริการทางด้านวิชาการน้อยทุกรายวิชา และครูภาษาไทยมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและหนังสือมากทุกรายวิชา
2. ด้านวิธีสอน ครูภาษาไทยมีการใช้วิธีสอนแบบต่างๆ น้อยทุกรายวิชา การปฏิบัติตามกระบวนการสอน ครูภาษาไทยมีการปฏิบัติมากทุกรายวิชา เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน ครูภาษาไทยมีการปฏิบัติ น้อยทุกรายวิชา
3. ด้านเนื้อหาวิชา ครูภาษาไทยเห็นด้วยมากกว่า เนื้อหาทุกบท ทุกรายวิชา มีความเหมาะสม
4. ด้านสื่อการสอน ครูภาษาไทยมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน และการจัดหาสื่อการสอนน้อยทุกรายวิชา และครูภาษาไทยรับรู้ ว่าโรงเรียนมีการจัดสื่อการสอนน้อยทุกรายวิชา
5. ด้านการวัดและประเมินผล ครูภาษาไทยมีการปฏิบัติมากทุกรายวิชา

6. ด้านการนิเทศการสอน ครูภาษาไทยรับรู้ว่าศึกษานิเทศก์มีการปฏิบัติการณ์เทศด้านต่างๆ น้อยทุกรายวิชา เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนมีการปฏิบัติน้อยทุกรายวิชา

บรรจง บุญการี (2532:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ในด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้กำลังทำหน้าที่สอนวิชาต่างๆ รวมทั้งสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนครบชั้น จำนวน 190 คนจาก 90 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดเลือกตอบแบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล โดยส่วนรวมอยู่ในการสอน มีการปฏิบัติที่มากที่สุดคือ การทำบันทึกการสอน มีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ การเข้ารับการอบรม ปัญหาสำคัญคือ นักเรียนขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์เพราะมีฐานะยากจน 2 ด้าน การดำเนินการสอน

อัปสรศรี เวียงนนท์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรสังกัดกรมสามัญศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรีโรงเรียนกำหนดนโยบายโดยพิจารณาความพร้อมของโรงเรียนเป็นหลัก มีการวางแผนโดยการศึกษาสำรวจความถนัดความสามารถของบุคลากรภายในโรงเรียน จัดกลุ่มการเรียนโดยให้นักเรียนเลือกเรียนตามรายวิชาที่โรงเรียนเปิด จัดครูเข้าสอนตามความถนัดและความสามารถ จัดหาคู่มือการใช้หลักสูตร แนวการสอน จัดเตรียมสื่อการสอน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และโรงฝึกงาน จัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบจัดเตรียมบริการแนะแนว และจัดเตรียมประเมินผลหลักสูตร โดยให้หมวดวิชาต่างๆจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ และจัดทำข้อสอบ ปัญหาด้านการเตรียมการได้แก่ ครูผู้สอนจำนวนไม่เพียงพอ ครูไม่มีประสบการณ์ ครูมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร และอาคารสถานที่ที่มีจำนวนไม่เพียงพอ

การดำเนินการพบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการเรียนการสอนหลายอย่างให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้สื่อ สถานที่ที่ใช้สอน และฝึกงาน คือ อาคาร ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงานหรือที่ดินบริเวณโรงเรียน ครูใช้การวัดผลทั้งระหว่างการเรียน และหลังการเรียน สิ่งที่ต้องการวัดผลและประเมินผลคือความรู้ ความเข้าใจ ฝ่ายแนะนำใช้แบบสอบถามนักเรียน มีบุคลากรทำหน้าที่นิเทศและติดตามผล โดยการจัดประชุมครู ส่วนปัญหาที่พบคือครูมีงานรับผิดชอบหลายด้าน ครูขาดทักษะ มีความรู้ไม่พอ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร และอาคารสถานที่ที่มีจำนวนไม่เพียงพอ และนักเรียนไม่นิยมการใช้บริการแนะนำ

การติดตามประเมินผล ได้สอบถามครู และการสังเกตการปฏิบัติงานของ บุคลากร ผู้รับผิดชอบ ปัญหาที่พบคือ บุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องมีจำนวนไม่เพียงพอ

บรรลือ ขอรวมเดช (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอนการประเมินผล และเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัญหา การสอนศิลปะภาคปฏิบัติที่เนื่องมาจาก ผู้เรียน ผู้สอน การบริหารหลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า เกี่ยวกับการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ได้ เมื่อจำแนกเฉพาะด้าน พบว่าการปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติพอใช้ได้ซึ่ง ได้แก่ จินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความสนใจเอาใจใส่ และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน มีการปฏิบัติเป็นประจำ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติเป็นประจำที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การให้คำแนะนำติชม แก่ไข และการวัดผลด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การใช้เครื่องฉายภาพยนตร์

ด้านการสอนศิลปะโดยส่วนรวมพบว่า มีปัญหามากเมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า ข้อปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยรวมมากที่สุดคือ ปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีปัญหามาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยรวมมากที่สุดคือ ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแสดงว่าไม่ค่อยมีปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ

สังคม ทองมี (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรนักวิชาการด้านศิลปศึกษา และผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) " มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและนักวิชาการด้านศิลปะศึกษา ที่มีต่อวิชาศิลปศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปะในด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตร หลักการจุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 10 คนและใช้แบบสอบถามผู้บริหารจำนวน 151 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า ในทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและวิจัยด้านศิลปะมีทักษะตรงกันดังนี้

1. หลักการและจุดหมายของหลักสูตร มีความชัดเจน สามารถมุ่งเน้นการพัฒนาของคน ที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติได้ และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
2. โครงสร้างหลักสูตรยังไม่เหมาะสม ควรแยกวิชาศิลปศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์จัดการสอนเป็นรายวิชาเดี่ยว และเพิ่มเวลาเรียนวิชาบังคับแกนเป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค ดังนั้นการที่จะบูรณาการ 3 วิชา ไว้ด้วยกัน ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานวิชาอย่างแท้จริงและการสอนต้องมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมที่ดี
3. ในรายวิชาศิลปะ การฝึกทักษะต่างๆควรเน้นในวิชาเลือกเสรี โรงเรียนควรเปิดให้พร้อมเพรียงกัน และยังมีความเห็นว่าเป็นรายวิชาเลือก โรงเรียนที่มีความพร้อมด้านครูผู้สอนเท่านั้นจึงจะจัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของผู้เรียนได้
4. การจัดการเรียนการสอนควรเน้นความรู้พื้นฐานและความชื่นชม รู้คุณค่าในศิลปะ วัฒนธรรม การสอนจึงต้องสร้างแรงจูงใจ โน้มน้าวจิตใจ
5. การวัดและการประเมินผล ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการวัดและการประเมินผลเนื้อหาวิชามาก ไม่อาจประเมินผลได้บรรลุจุดหมาย

การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปะพบว่า

1. ด้านตัวหลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ

ที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะในด้านจุดหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร

2. ด้านสภาพการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปศึกษา เห็นด้วยตรงกัน

3. ด้านปัญหาการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูศิลปศึกษา ไม่แน่ใจตรงกัน

4. การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ เห็นว่ามีความพร้อมในระดับปานกลาง

5. สาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมรับหลักสูตร ผู้บริหารเห็นว่า เนื่องจากครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปศึกษาเห็นว่า เนื่องจากครูได้รับคำสั่งแจงเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

พจนมาลย์ เฟื่องปาน (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์การจัดวิชาเลือกเสรี ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการจัดและปัญหาในการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า

ในการเตรียมการ โรงเรียนกำหนดนโยบายโดยคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนในด้านบุคลากร มีการวางแผนโดยสำรวจความถนัด ความสามารถของบุคลากรภายในโรงเรียน จัดกลุ่มการเรียน โดยให้นักเรียนเลือกเรียนตามรายวิชาที่โรงเรียนเปิด จัดเตรียมบุคลากรโดยจัดประชุมเพื่อให้ความรู้แก่ครู มีการจัดหาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุ อุปกรณ์เพื่อการผลิตสื่อการสอน ส่งเสริมให้ครูใช้ห้องปฏิบัติการและโรงฝึกงานของโรงเรียน แต่งตั้งครูแนะแนวเป็นผู้รับผิดชอบในการเตรียมการเตรียมการบริการแนะแนว จัดหาคู่มือวัสดุ อุปกรณ์งบประมาณ เพื่อการวัดผล ประเมินผล ปัญหาด้านการเตรียมการ ได้แก่ ขาดข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและท้องถิ่น ครูผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการจ้างบุคคลภายนอก ครูมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่มีไม่เพียงพอ

ในการดำเนินการ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นทักษะกระบวนการ ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อาคาร ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงานของโรงเรียน มีการวัดผลระหว่างเรียน หลังเรียน จัดบริการแนะแนว มีการใช้แบบสอบถาม ทำระเบียบสะสม มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน นิเทศและติดตามผลด้วยการจัดประชุมครู ปัญหาที่พบคือ ครูมีงานมาก ครูมีความรู้ไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ

การติดตาม ประเมินผล ในด้านการเตรียมการและดำเนินการ จะใช้วิธีสอบถาม และส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา

พระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา สภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพระ นครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" มีจุดประสงค์เพื่อลักษณะสภาพและปัญหา การสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านการเตรียมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ครูประถมศึกษา สังกัดกอง การศึกษาเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แบบสอบถามประเมินค่า และแบบสอบถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ครู ประถมศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย ส่วนใหญ่อายุ 35 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็น ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี ครูประถมศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพ และ ปัญหาการสอนศิลปศึกษา ในด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การสอน การวัดและการประเมินอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ครูประถมศึกษามีความสามารถในด้าน การเตรียมการสอนอยู่ในสภาพไม่ดีพอ เนื่องจากขาดความเข้าใจในเนื้อหาศิลปในหลักสูตรและแผน การสอน ไม่มีเวลาหาความรู้ศิลปศึกษาเพราะต้องทำหน้าที่สอนทุกกลุ่มวิชา และทำหน้าที่เสริมการ สอนอื่นๆ อีกการดำเนินการสอนยังอยู่ในสภาพไม่ดีพอ ครูยังกำหนดให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตาม แบบอย่างจากครู ให้ความสำคัญผลงานสำเร็จรูปมากกว่าพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกระหว่าง ปฏิบัติกิจกรรม ปริมาณสื่อการสอนมีจำนวนน้อย ครูใช้ผลงานสำเร็จรูปเป็นเกณฑ์ ประเมินการวัดผล โดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนเป็นส่วนน้อย ครูส่วนใหญ่ มีความต้องการเข้ารับการอบรม สัมมนาด้านศิลปศึกษา

กุลนิษฐ์ สอนวิทย์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การศึกษาความต้องการการ นิเทศการสอนของครูผู้สอนวิชาอาชีพ ประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีว ศึกษากรุงเทพมหานคร " ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาชีพประเภทศิลปหัตถกรรมมีความต้องการ นิเทศการสอนด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชา วิธีการสอน สื่อการสอน และการประเมินผลอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน และในส่วนแบบสอบถามปลายเปิด สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ควรกำหนดหลักการ จุดหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน มีความต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาไปถึงการศึกษาคือ
2. ด้านเนื้อหาวิชา ควรจัดเอกสาร ข้อมูล รายละเอียด ของเนื้อหาวิชาแก่ครูผู้สอนให้ครบทุกวิชาเพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกัน
3. ด้านวิธีการสอน ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยการสาธิตการสอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะวิชา ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
4. ด้านสื่อการสอนควรจัดให้มีการ อบรม ประชุมสัมมนา ในด้านสื่อการสอน การใช้โสตทัศนูปกรณ์แก่ครูผู้สอน
5. ด้านการประเมินผล ควรจัดอบรม ประชุมสัมมนาเพื่อวางมาตรฐานการประเมินผล และสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน

ประเทศ สุธงษิตย์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ทักษะของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรต่อหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรต่อหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในด้านตัวหลักสูตรในเรื่องจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์ของรายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต)ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและการประเมินผลตามแนวของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรทั่วประเทศ จำนวน 117 โรงเรียนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดศิลปศึกษา ต่อหลักสูตรศิลปศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ผลการวิจัยพบว่า

1. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรศิลปศึกษาฉบับปรับปรุง 2533 ในด้านตัวหลักสูตรได้แก่ จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากและเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีผลการวิจัยที่แตกต่างออกไปได้แก่ ด้านการจัดการ

เรียนการสอน พบว่า ครูหัวหน้าหมวดมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ในปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์เข้าด้วยกัน

2. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรที่มีเพศ อายุ วุฒิกการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จและประสบการณ์ในการสอนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาลบปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมเกียรติ เจริญสุข (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปะทัศนกรรม ระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปะทัศนกรรม ระหว่างนักเรียนในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์และแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 9 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนวิชาในสาขาศิลปะทัศนกรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ในแบบสอบถามปลายเปิดพบว่า ด้านหลักสูตรควรเพิ่มเนื้อหาทางด้านการปฏิบัติงานให้มากขึ้น และควรเพิ่มรายวิชาต่างๆ ในสาขาศิลปะทัศนกรรมให้มากขึ้นด้วย ควรเพิ่มเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาให้มากขึ้น และเนื้อหาต้องทันสมัย ในด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนศิลปะควรเอาใจใส่ในการสอนให้มากขึ้น ควรใช้สื่อการสอนและควรจัดให้มีการทัศนศึกษาและการปฏิบัติงานนอกสถานที่ ควรมีการแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ในด้านการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคควรเปิดสอนทางศิลปะให้เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน

นพดล สายทองสงค์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลป์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ในด้านการวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่สอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 512 คน จาก 12 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มีชนิดมีเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการสอนศิลปศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการใช้หลักสูตร มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหาที่สุดในด้านนี้ คือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการใช้หลักสูตร เนื่องจากไม่เคยผ่านการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตร และครูไม่มีวุฒิทางศิลปศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการสอนภาคปฏิบัติ

2. ด้านวิธีสอนและเทคนิคการสอน มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ ครูมีปัญหามากในด้านทักษะ ประสบการณ์ศิลปะ และการสอนให้ปฏิบัติกิจกรรม การสอนงาน สำนและถักทอ

3. ด้านการสอนใช้สื่อการสอน และห้องเรียนศิลปศึกษา มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ การของบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ

4. ด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ การได้รับความช่วยเหลือจากจังหวัดต้นสังกัดในการทำแบบสอบถามมาตรฐาน ครูขาดความเข้าใจในหลักการและวิธีการประเมินผลอย่างถูกต้อง โดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก

5. ด้านการจัดกิจกรรม มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ การนำกิจกรรมในแผนการสอนมาให้เด็กเรียนปฏิบัติ การรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และห้องเรียนศิลปะ

ครูส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับความรู้จากการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา และการนิเทศ การให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณจากผู้บริหาร และการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

งานวิจัยต่างประเทศ

สทิวานอฟ(Stevanov, 1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การศึกษากระบวนการสอน 3 แบบ ในการสอนศิลปะขั้นต้นแก่ผู้ไม่ได้เรียนวิชาเอกศิลปะในวิทยาลัย" ผู้วิจัยได้จัดชั้นเรียน 3 ชั้น ใน 3 วิทยาลัยเพื่อจะทดลองสอนวิชาพื้นฐานวิชาศิลปะแบบสำรวจด้วยกระบวนการสอน 3 แบบคือ ชั้นเรียนที่ 1 มีการจัดสถานการณ์ศิลปะภาคปฏิบัติ ตามด้วยการบรรยายพื้นฐานศิลปะแบบสำรวจ ผู้เรียนจะถูกกำหนดโครงการให้คิดว่า ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการออกแบบและมีส่วนประกอบที่สำคัญที่สอดคล้องกับตัวอย่างที่ใช้ระหว่างการบรรยาย ส่วนเนื้อหาวิชาในวิธีการสอนแบบนี้ก็จะต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ชั้นเรียนที่ 2 มีการบรรยายตามลำดับ โดยยึดถือการบรรยายเป็นหลัก ไม่มีการจัดสถานการณ์ศิลปะภาคปฏิบัติ ชั้นเรียนที่ 3 มีการบรรยายอย่างไม่เป็นลำดับ และไม่มีสถานการณ์ศิลปะภาคปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า การสอนทั้ง 3 แบบให้ผลแตกต่างกัน ผู้เรียนในชั้นที่ 1 จะประสบผลสำเร็จในการเรียนวิชาพื้นฐานศิลปะแบบสำรวจสูงกว่าทั้ง 2 ชั้น

พรสนอง บัวบุษย์ วงศ์สิงห์ทอง (Vongsingthong, 1984:2734) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การรับรู้ของอาจารย์เกี่ยวกับการใช้และประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาศิลปะภาคปฏิบัติ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการใช้และประสิทธิภาพ และผลของสื่อการสอนตามการรับรู้ของผู้สอนในวิชาศิลปะภาคปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วยครูผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยคัดเลือกจากโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยทั่วประเทศวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าไคสแควร์และทดสอบสมมุติฐานการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. สื่อการสอนถูกใช้อย่างกว้างขวางในสถาบันทุกชนิดในทุกพื้นที่ที่สอนศิลปะภาคปฏิบัติ
2. สื่อการสอนถูกใช้บ่อยมากที่สุดโดยครูศิลปะที่มีประสบการณ์สอนมากกว่า 11 ปี
3. สื่อการสอนถูกพบว่าใช้บ่อยมากในห้องเรียนที่มีนักศึกษามากกว่า 13 คน
4. สื่อการสอนแต่ละชนิดสนับสนุนและส่งเสริมวัตถุประสงค์การสอนที่แตกต่างกัน
5. การใช้และผลของสื่อการสอนในวิชาศิลปะภาคปฏิบัติมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความ

เข้าใจของอาจารย์

อัลแกรมดี(Alghamedy 1981:3639) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การสำรวจผลกระทบต่อ การเตรียมครูศิลปะ และอุปกรณ์หลักสูตรศิลปศึกษาในซาอุดีอาระเบีย" มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนก

และสำรวจปัญหาในปัจจุบันของศิลปศึกษาในซาอุดีอาระเบีย ผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ศึกษาเอกสารทางราชการที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาในประเทศและทำการ วิจัยเชิงสำรวจ โดยจำแนกประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ อาจารย์ศิลปะ นักศึกษาศิลปะ ศึกษานิเทศก์ศิลปะ ครูศิลปะ และบุคคลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูล ส่วนที่วิเคราะห์ทางสถิติ และข้อมูลที่เป็นการอภิปราย ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหามากมายเกี่ยวกับการ เตรียมครูศิลปศึกษา และศิลปศึกษาในซาอุดีอาระเบีย ซึ่งจำแนกออกเป็นดังนี้

1. ครูศิลปะถูกเตรียมขึ้นมาจากความจำกัดของเนื้อหาวิชา อันเป็นผลมาจากการขาดตำรา อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะสอน
2. สัดส่วนในโปรแกรมภาคปฏิบัติ และภาคทฤษฎีไม่สมดุลกัน
3. นักศึกษาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีถูกจำกัดความเข้าใจต่อศิลปะอิสลาม
4. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมและมัธยมของรัฐอยู่ใน "แนวทางหลักสูตรศิลปศึกษา" ซึ่งไม่กระจ่างชัดต่อครูศิลปะและห่างไกลจากความเหมาะสมตลอด จนการปฏิบัติในปัจจุบัน
5. การสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ถูกจำกัดอยู่เพียงภาคปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง การเตรียมครูศิลปะและ
6. ประชาชนทั่วไปและในวงการการศึกษา ยังมองศิลปศึกษาว่าไม่มีความสำคัญต่อการสืบค้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งหมายสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาศิลปศึกษาของซาอุดีอาระเบียในอนาคต

เบเบท์ที่โดห์ (Bebetodoh:1986) ได้ศึกษาสภาพของวิชาศิลปในโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาในรัฐเบนเดล ประเทศไนจีเรีย โดยมีจุดมุ่งหมายศึกษาลักษณะสภาพของ วิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา ในรัฐเบนเดล เกี่ยวกับนโยบาย ความแตกต่าง ศึกษาติดตาม ทิศทางหลักสูตรศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอนของครู คุณภาพของครู และวิธีการวัด และประเมินผล ในส่วนของความแตกต่างกัน ในการใช้หลักสูตรระหว่างชุมชนเมือง ชานเมือง และชนบท เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน คุณภาพของครูผู้สอนและการวัดและประเมินผล

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครู 40 คน จากโรงเรียน 20 โรงเรียนใน เขตเมือง ครู 40 คน จาก 20 โรงเรียนในเขตชานเมือง และครู 40 คน จากโรงเรียนในเขต ชนบทรวม 120 คน ใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาโดยนักวิจัยจากการคัดเลือกของผู้บริหาร ผลการวิจัย

พบว่า (1) โรงเรียนระดับประถมศึกษาในรัฐเมนเดลส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ จากการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับศิลปศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีปัญหาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านตัวครูผู้สอน ไม่มีวุฒิทางด้านศิลปศึกษา มีผลทำให้สมรรถภาพการสอนของครูลดลง และสอนไม่ตรงเป้าหมายของหลักสูตร เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษา ขาดความรู้ด้านวิธีสอนและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการสร้างสื่อการสอน ครูไม่มีความมั่นใจในการประเมินผลงานศิลปศึกษา ครูส่วนใหญ่ต้องการแบบวัดและประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน และครูส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในการจัดกิจกรรมในหลักสูตร ยิ่งไปกว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาต้องการได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับศิลปศึกษาในทุกๆ ด้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพในด้านการสอนของตัวครู ของหลักสูตรศิลปศึกษา กำหนดนโยบายศิลปศึกษาแห่งชาติ (2) เนื้อหาโครงสร้างของหลักสูตรศิลปในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐเบนเดล เน้นความสำคัญในด้านทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดงจนเต็มรูปแบบในหลักสูตรศิลปศึกษา (3) โปรแกรมศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในเบนเดลทำอย่างง่าย (4) โครงสร้างแบบแผนถูกทำลายโดยครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ในเบนเดล ในแนวของการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติและความคิดสร้างสรรค์ตามเกณฑ์ของหลักสูตรศิลปะ (5) การวัดและประเมินผล ครูส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามการวัดและประเมินผลของหลักสูตรศิลปะ ในด้าน วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ (6) ครูในชนบทและชานเมืองในเบนเดลต้องการให้นักเรียนชานผลงานดเพื่อรายได้จากกิจกรรมศิลปะมากกว่าครูในเขตเมือง (7) ครูประถมศึกษาในเบนเดลเน้นความสำคัญของผลงานสำเร็จรูปมากกว่ากระบวนการทำงาน (8) ผู้บริหารในเบนเดลไม่ส่งเสริมคุณภาพด้านวิชาการให้แก่ครูศิลป์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงพอสรุปได้ว่าการเรียนการสอนวิชาเลือกเสรียังคงมีอุปสรรคและปัญหาหลายประการ วิชาศิลปะซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีรายวิชาย่อยต่างๆ ถึง 82 รายวิชานั้น จึงย่อมที่จะต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะจากการที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง 2533 ได้ปรับปรุงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการที่นโยบายกรมสามัญศึกษาที่เน้นให้การเรียนการสอนวิชาเลือกเสรีนั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน, ผู้ปกครอง สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และปัจจัยที่โรงเรียนมีอยู่ โดยเน้นให้ครูพัฒนาความถนัดและความสามารถของนักเรียนจนถึงระดับสูงสุดตามศักยภาพที่นักเรียนแต่

ละคนมีอยู่ แต่จากปัญหาต่างๆที่พบ อาทิเช่น ครูผู้สอนไม่เพียงพอ ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร และเนื้อหาวิชาไม่เพียงพอ, สื่อวัสดุอุปกรณ์ เอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ เหล่านี้เป็นต้น

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูสอนวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงได้มีความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะในวิชาเลือกเสรีในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ดังกล่าว เพื่อที่จะศึกษาทั้งสภาพและปัญหาการสอนที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะจัดหาแนวทางให้ครูศิลปะในเขตการศึกษาอื่น รวมทั้งวิชาการทางด้านศิลปะ นักพัฒนาหลักสูตรที่จะได้นำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรวิชาศิลปะให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย